

ŽENSKI SVET

88 1938 · LETO · XVI

MAJ OB KRSTI FRANJE TAVČARJEVE · ANGELA VODE:
MATI STOJI NA BRANIKU · MILICA Š. OSTROV-
ŠKA: DROBEC RADOSTI DAJ · ERNA MUSER: SONET
ČASA · O. G.: „REŠITELJ MATER“ · Z. A. RAZSTAVA LI-
KOVNIH UMETNIC MALE ŽENSKE ANTANTE V LJUBLJANI ·
MILKA ADAMIČ: KAJ TI JE, FANTIČ, OKO POZLATILO ·
TONE ČUFAR: ZAKLENJENE DURI · ANKETA · KRITIKE
IN POROČILA · OBZORNIK · PRILOGE: NAŠ DOM, MOD-
NA PRILOGA, KROJNA POLA

*Doma in na potovanju,
preden greš spat, vedno:*

Chlorodont zobna pasta

Rogaška Slatina

široj svetu znano zdravilišče za obolenja na želodcu, črevesih, obistih, jetrah, mehurju, žolcu i. t. d. i. t. d.

Vas vabi na zdravljenje in oddih

Najmodernejše urejeni hoteli, idealno letovišče, vsakovrstne zabave, krasno plavalno kopališče na prostem

Sloviti vrelci:

Tempel

Styria

Donat

Pojasnila in prospekte dobite
brezplačno od uprave zdravilišča
R o g a š k a S l a t i n a

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo «Naš dom», modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša *din 64*—, polletna *din 32*—, četrtletna *din 16*—, posamezna številka *din 6*—, sam list s prilogo «Naš dom» *din 40*—, same priloge *din 48*—. Za Italijo *Lit. 24*—, posamezna številka *Lit 250*; za ostalo inozemstvo *din 85*—. Račun poštne hranilnice v Ljubljani št. 14004, Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici št. 12/II. Telefon št. 32-80. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavnik Peter Veit, Vir.)

Slika na naslovni strani: Mara Kraljeva: M a t i.

† FRANJA TAVČARJEVA

Ob krsti Franje Tavčarjeve

Dne 8. aprila t. l., točno dva meseca po prisrčni proslavi 70letnice rojstva, je docela nepričakovano preminula v Ljubljani dolgoletna voditeljica slovenskega ženstva, častna dvorna dama **Franja Tavčarjeva**. Slovenski dnevniki in tedniki so ob njenem nedavnem jubileju, kakor tudi ob njeni nenadni smrti priobčili toplja in izčrpna poročila, polna hvale in priznanja neumornemu kulturnemu in človekoljubnemu delu Franje Tavčarjeve. Tudi «Ženski svet», ki mu je bila pokojnica naklonjena do zadnjega diha, je o p e t o v a n o obširno pisal o plodnem življenjskem delovanju ge. Tavčarjeve. Ob njeni 60letnici leta 1928. je v februarški številki izdal celo kot posebno prilogo v krasni opremi njen življenjepis s sliko. Čitateljice «Ženskega sveta» imajo torej lik Franje Tavčarjeve vsekakor živo pred seboj. Zato pričujemo danes v njen spomin samo poslovlilni govor, ki ga je v imenu slovenskega ženstva imela predsenica Jugoslovanske ženske zveze, sekcije Ljubljana, ga. Minka Govékarjeva ob krsti blagopokojne Fr. Tavčarjeve pred njenim domom na Bregu:

«Z neizmerno tugo v srcih se poslavljamo od žene, ki ji ostane po njenem ugledu in uspehih na nacionalnem polju ter v socialnem delovanju najčastnejši spomin v zgodovini slovenskega naroda. Poslavljamo se od te slovenske «žene in pol» na pragu doma, kjer je živela dolga leta kot srečna in ponosna zakonska družica in bistra prijateljica svojega vroče ljubljenega Emila Leona, na pragu doma, kjer je bila idealna mati in vzgledna gospodinja, in kjer ji je dobrotna usoda končno naklonila izpolnitev najbolj strastno gojene želje, da je objemala dva vnuka, dediča slavnega imena Tavčarjev iz divne Poljanske doline.

Predraga nam Franja! Tvoj dom pa ni oklepal le rodbinske idile, temveč je bil zmerom široko odprt vsem, ki so delali in trpeli za napredek in svobodo našega naroda: slovenskim politikom, gospodarstvenikom, pisateljem, novinarjem, upodablajočim umetnikom, študentom, pa tudi sirotam in vdovam, vsem na duši in na telesu zlomljenim upancem, od zle usode ponižanim in razžaljenim... Ugledni slovanski gostje s severa in juga, možje zgodovinskega pomena, so se zbirali za Tvojo gostoljubno mizo, da so se ob Tvoji vedrosti in neizčrpnem optimizmu okrepili v družbi drja. Ivana Tavčarja za novo borbo, za nove visoke cilje... Toda Tvoja hiša je bila tudi zatočišče in Ti si često bila zadnji up premnogim, ki niso našli nikjer drugod ne utehe ne vzpodbude.

Predraga naša Franja! Tuja nesreča in tuja bol Ti je neštetokrat kruto izmučila srce in Ti iztiskala solze sožalja in sočutja. Vendar si bila tudi srečna, ko si videla, kako neizmerna, žal, često naivna, je bila vera ljudstva v Tvojo moč in pomoč. Čudežev tudi Ti nisi znala delati, toda resnica ostane, da se je vsakdo vračal s Tvojega doma osvežen, okrepljen, dvignjen in potolažen. Tvoje ime ostane večno zabeleženo v zgodovini naše socialne aktivnosti!

Bila si pa tudi kot naslednica Marije Murnikove od čitalniških časov voditeljica nacionalno in socialno delavnih žen. Narava Ti je dala izredno in redko sposobnost, da si znala pridobivati, zbirati okoli sebe in vzgajati vedno novih agilnih ženskih moči, vrlih sodelavk, ki so s Tvojo sugestivno osebnostjo na čelu že jamčile za uspeh započete stvari. Z ljubeznivo toplim, vedno demokratičnim vedenjem si znala organizirati slovensko ženstvo.

Že v času nacionalnega mrtvila in neprebujenosti si vcepljala v mlada dekliška srca čustvo narodnega ponosa, vrele domovinske ljubezni. Vzbujači si znala globoko vero v vstajenje in zmago slovenstva, jugoslovanstva in slovanstva. Tvoje prizadevanje je rodilo bogate sadove in je bilo deležno najvišjih priznanj.

Mila nam gospa Visoška, draga prva častna dvorna dama, preljuba sestra Franja! Hitro, prehitro je prišel dan, ko moramo po višjih sklepih in ukrepih izročiti zemlji, kar je njenega. Popeljemo Te vsi tužni v Tvoje poslednje domovanje, na prisrčno ljubljeno Visoko.

V imenu Slovenk se kot ena najstarejših Tvojih sodelavk poslavljam od Tebe, draga Franja z vzklikom:

Nisi živela zaman! Nisi umrla vsa! Ostaja Tvoje delo, Tvoj vzgled!

Ob Tvoji rakvi Ti obetamo, da bomo slovenske žene dalje neutrudljivo in pogumno delovale za državljsko svobodo in čast ženstva, domovine in države, — da bomo izkušale Tvoj delovni program razširiti, dvigniti in poglobiti, da dosežemo končno tisti cilj, za katerim stremi vse slovansko in svetovno moderno ženstvo!

Spavaj torej mirno ob svojem možu v domači zemlji!

»Mati stoji na braniku«

Angela Vode

Veliko let že posveča ves kulturni svet en dan v mesecu maju materi. Če je še živa v naši sredi, smo ta dan nežnejši proti njej, če je daleč od nas, se naše misli v teh trenutkih z večjim hrepenenjem pomude pri njej, a če je mrtva, zažari spomin nanjo kot plamen, ki se poživi, če mu priliješ olja.

To razpoloženje vzbuja v nas zlasti pisana beseda: vsi listi, posebno pa ženski, posvečajo v majskih izvodih svoje misli materam. Mnogi opevajo materinstvo sicer z obrabljenimi frazami, zopet drugi pa kažejo življenje in trpljenje mater z bolj resnične strani ter si prizadevajo najti pota in sredstva, s katerimi bi se moglo življenje mater izboljšati.

V tem smislu je tudi «Ženski svet» v svojih majskih številkah načel že marsikatero vprašanje o življenju in položaju naših mater, saj se s spreminjanjem razmer pojavljajo tudi ta vprašanja v vedno novi luči. Vedno pa je bila osnova vseh teh misli: kako pomagati materam do lepšega in boljšega življenja.

Tudi letos se spominjamo v tem lepem mesecu naših mater — toda letos se obračamo nanje po pomoč in sodelovanje.

Naša slovenska zemlja leži na takem mestu Evrope, kjer se srečujejo koristi drugih, zlasti sosednjih držav. Slovenci smo morali to neugodno lego naše domovine bridko občutiti že skozi stoletja: štirinajst stoletij od naše naselitve pomenja za naš narod stalno krčenje našega ozemlja, stalno izgubljanje duš, ki jih sprejema v svoje zrelo zemlje lačni tujec. Toda danes je naša zemlja, naš narod, naš jezik v brezprimerno večji nevarnosti kot kdaj koli doslej. V tistem trenutku, ko bi tujec razširil svojo oblast na naše ozemlje, prenehamo Slovenci obstojati kot narod, izgubimo svoj jezik, svoje šole, svojo kulturo in bi nam bila odvzeta možnost, razviti se gospodarsko ter priti do boljših položajev v službi — postali bi zopet sužnji in hlapci.

Zato se moramo zavedati, da bi bil naš največji narodni greh, greh nad našimi otroki in nad bodočimi rodovi, ako se ne bi zdramili, ako bi nas ti veliki, za nas morda najusodnejši trenutki našli nepripravljeni. Če se bomo pa poprijeli dela vsi, tedaj bomo lahko upali s Cankarjem, da ne bo propadel «ta narod, ki je trikrat petsto let trpel in tlačanal; naš narod, ki si je pisal zgodovino s svojo krvjo in s svojimi solzami, ki si je kljub suženjstvu in uboštvu, kljub gladu in žeji s čeznaravno močjo ustvaril svojo kulturo».

Toda napor našega ljudstva, naše inteligence in naših šolnikov bodo le polovičarski, če se ne bo uvrstila v to borbo z vso svojo odgovornostjo, z vso svojo dušo tudi slovenska žena, zlasti pa slovenska mati. Učimo se od naših sosedov: neki Nemeec je rekel v svojem propagandnem govoru za nemštvo: «Ko vsa druga bojna sred-

stva odpovedo, bo stala na braniku nemška mati.» Ali se slovenske matere zavedajo, da so tudi one poklicane stopiti na branik svojega naroda? Ali se zavedajo, da so dolžne po svojih najboljših močeh sodelovati za ohranitev svoje zemlje poznejšim rodovom? Danes je prišel za nas trenutek, o katerem pravi češki zgodovinar in politik Palacky: «O usodi narodov ne odločajo kralji in generali na bojiščih, marveč matere. Kulturno višino in zrelost naroda moramo meriti po njegovih materah.» Iz mater izhaja neusahljivi vir, iz katerega črpa narod vedno novih sil in v tem smislu nas bodri k narodnoobrambnemu delu tudi J. Šolar, ko pravi: «Dokler le ena slovenska mati še živi, moramo upati in delati.»

V rokah mater je vzgoja mladega rodu, mati vsaja v mlado dušo prve pojme in predstave o vsem, kar je blizu njej sami, kar ji je drago in sveto. Zato je predvsem v njeni možnosti, vcepiti otroku pravo ljubezen do naroda, spoštovanje do svojega jezika, ponos in neupogljivost do tujca. Gotovo pri tem zlasti mati ne sme pozabiti, da prava narodnost temelji le na pravem pojmovanju človečanstva in bratstva vseh narodov. Zlasti vsaka mati bi se morala zavedati, da je rešitev in resničen napredek človeštva edinole v pravem pojmovanju tega bratstva, po katerem ne sme biti ne zatiranih ne zatiralcev. Ko bi se matere vsega sveta tega zavedale, tedaj bi tudi me pripadnice malih narodov, zrlle v bodočnost z večjim upanjem in vero.

Prav zaradi svojega položaja, ki ga ima mati v družini, in zaradi vpliva, ki ga ima na mladi rod že v najnežnejši mladosti, lahko mati mnogo stori v narodnostnem pogledu. Materin vpliv se mora poznati na sinovih in hčerah tudi naših kmečkih družin. Tudi kmečka in delavska mati se morata zavedati, da more delovni človek doseči lepšo bodočnost samo v okviru svojega naroda in svoje narodne države. Zato je narodna svoboda ena od temeljnih dobrin, za katere se bori delovni človek, ki ne sme pozabiti, da je samoodločba naroda prva in temeljna zahteva prave demokracije, da je narodnost oni okvir, v katerem edinem more posameznik razvijati svojo osebnost. Zato bo tudi naša delavska in kmečka žena spoznala — morda med prvimi — kako zelo je povezana njena usoda z usodo njenega delovnega naroda.

Če bosta skrb in delo za usodo našega naroda prodrla med najširše plasti slovenskih žena, tedaj bo slovenski narod lahko utrpel tudi odpadnike in odpadnice, ki se prodajajo tujcu. Tedaj bomo tudi mi lahko z zaupanjem govorili: «Naša mati stoji na braniku» ...

Drobec radosti daj!

Milica Š. Ostrovška

V četrtem desetletju dvajsetega stoletja je živel umetnik. (Umetnicam se ni godilo drugače!) Bil je človek in vse, kar se je tikalo človeka, je segalo v njegovo dušo.

Čas pa je bil težak. Ljudje so odrivali v strahotnem besu drug drugega v borbi za kruh. In še tam, kjer te borbe niso poznali, so čutili njen strupeni dih: sredi smeha so zastajali, skoraj sram jih je bilo, da so se mogli brezskrbno smejati, ko dobro vedo, da isti trenutek živijo milijoni iz bednega dneva v še bednejši dan.

Tudi umetnik je dihal zastrupljeno sapo zla. In njegova dela so bila polna bridkosti.

Dan za dnem, so ga zadevali razočarani pogledi, napol izrečene besede, toda ni še razumel.

Naposled so mu zalučali naravnost v obraz:

«Nehaj že vendar, nehaj! Ali ne čutiš, da smo do grla siti tvojih pritožb? Kaj nam pomagajo tvoje besede? Sami predobro poznamo svoje težave, malo, pokvečeno življenje živi velika večina nas vseh. In ko bi vsaj bil velik, pravi umetnik! Toda

zgodbe, kot jih pišeš ti, spravi skupaj vsak drugi brezposelni intelektualec, bere jih pa tako nihče več.

Drobec sonca nam daj, veselja, slik, ki bodo žehtele brezskrbne radosti, da bomo vsaj v duhu zaživeli v trenutku sreče!»

Umetniku se je stisnilo srce. Glej, prav nje je najbolj ljubil in verjel je, da je ves njihov, ko tako razume težave vsakdanjega življenja. Oni pa so ga zavrgli s porogljivim očitkom v očeh.

Zaprle se je v svojo sobo in vzel vse popisane liste znova v roke. Naposled se mu je zdelo, da imajo prav: doživetje človeške bolečine je bilo tako močno, da je ob njej pozabil na umetnost. Klical si je v spomin ure, ko je z mrzlično naglico hitela roka po papirju in je bil ves nestrpen, da ni dovolj hitra. Za trpljenje gre, za krivico, za razodetje človeštvu!

In je pozabil, da je umetnik. Zares, iste bolečine so stisnile njegovim tovarišem in tovarišicam pero v roke in prav tako naglo in nezrelo so metali črke na papir.

Zdaj jih je prvič spoznal in bili so mu bratje in sestre! Kazalo pa ni, da bi kateri od njih bil velik umetnik.

Tedaj se je Umetnosti v čast zaklel, da ne napiše nobene vrstice več, kot jih je pisal doslej.

Toda neizgovorjene besede, izraz pretresujočih čustev, so razganjale njegovo dušo, da je bil kakor pijan od tajne bolečine. Peresa pa ni vzel v roke.

*

Bilo je poleti. Miren, sončen dan. Zemlja je v sončnem žarenju navzdružno zorela. Šel je iz mesta, da bi laže zadihal.

Ljudje so si tu pa tam dajali počasi opravka na poljih, zidarji so se leno šalili na svojih visokih ogradjih, otroci so čepeli v senci vrtoč. Z vsakim korakom pa je bilo šumov še manj in kmalu je stal umetnik ob tihem, komaj za spoznanje valovitem, velikem ribniku. Z ene strani so odsevali vanj svetli, položni travniki z drobnimi, redkimi hišicami, ki so jim klobučki bili rožnato novi. In tik ob bregu velika, srebrnosivkasta vrba. Z one strani pa je mejila na njeno podobo v ribniku senca temnega, senčnatega gozda.

Komaj zdaj in zdaj je začivkal ptič, samo od daleč udarci sekire iz gozda.

Začuden je gledal umetnik. Potem se mu je razsvetlil obraz v srečnem zanosu: glej, saj je še lepota na svetu, čista, sveta lepota, ki polni srce s svetlo radostjo, le mi hodimo mimo nje slepi in gluhi in zakrknjeni, ker se brez prestanka otepamo pajčevine svojih nešetih, majhnih, vsakdanjih skrbi!

Olajšano je zavzdihnil: naposled bo smel spet vzeti pero v roke. O lepoti jim pove, ki je resnična in živa in smo samo pozabili nanjo. Tako jim pove, da bodo morali doživeti z njim trenutek oddiha in sreče!

Tedaj so v zbrano tišino segli negotovi koraki. Pogledal je v njihovo smer in obstal presunjen: bila je ženska, kot v mestu ni srečal nobene podobne; morda je tudi ni bilo opaziti v množici mimoidočih. Tu pa, v samoti, se mu je zazdelo, da se je čas premaknil za tisočletja nazaj in je srečal v pragozdu divjo sovražnico. Kuštravi, umazani lasje, rjava, hrapava koža, majhne, živalsko oprezujoče oči in usta, velika, čutna, pohlepna, ki bi se slastno zarila v sveže, krvavo meso.

Kakor se je naglo obrnil, da bi zbežal odtod, se mu je zazdelo, da mu je še pomežiknila in so se surova usta hotela nasmehniti.

Spomnil se je, da zdaj, poleti, spijo tam za ribnikom izgubljeni in izgnanci, tatovi in vlačuge kar pod milim nebom in jim je gozd edini dom.

Rezka neskladnost trenutka, narave in človeka, ga je gnala čimprej v mesto nazaj. Njegove ustnice so šepetale v taktu koraka: prokleta, prokleta —

*

Prišla je jesen, ena tistih najlepših, toplih, razkošnih. Bolečina v umetnikovem srcu je bila dvojno skeleča.

Doživel pa je vendar uro, ko se je srečen spet nasmehnil lepoti: tih je park in vendar poln bohotnega življenja. Žarki padajo že čisto zgodaj poševno skozi lahno razredčene veje in se svetijo v dolgih pasovih na žarečih barvah grmičev in na strupeno zelenih travnikih kakor prameni iz žarometov. Okrog njih pa je senca gosta in vlažna in topla.

Včasih se ujame pramen v rumeno krošnjo drevesa in ne veš, kaj žari bolj: sonce v listju ali listje samo v svojem predsmrtnem zanosu.

Zavriskal bi bil, ko bi se ne bal, da bi zmotil skrivnostna snovanja neznanega, umirajočega sveta. Zaželel si je na vso moč, da bi bil slikar in bi se ustavil bežni trenutek na platnu. Pa saj je umetnik: napisal bo zgodbo, ki bo od prve do zadnje besede en sam pravljico lep dih jesenskega razkošja!

Po stezi onstran travnika se je tedaj privlekla stara ženica pod svežnjem drv. Šušljanje vej, ki so se vlačile po tleh, je počasi naraščalo. V prevelikih, težkih čevljih je prikrevsala mimo, a veje, ki si jih je gotovo skrivaj prisvojila v bližnjem gozdu, so bile tako sveže, da so morale neznanško pritiskati na starih ramenih. Umetnik je gledal v njene noge, ki so se počasi prestopale, in si je mislil: Bog ve, ali si take ženice nikoli ne morejo kupiti čevljev po svoji meri ali pa jih stare noge tako skelijo, da bi manjših ne mogle obuti? In proti svoji volji je zabredel za ženo v tesno, očrnelo kuhinjo, kjer se z ognjišča vedno neznanško kade presveža drva in od vlažnih sten zebe, zebe do kosti.

In koliko popoldnevov ji bo še treba garati v potu in strahu, da bo znosila nekaj drv za dolgo zimo na svojih ramenih — v času bliskovitih vlakov, avtov in aeroplanov.

Jesenske lepote ni videl več. Šel je dalje po poti in celo pozabil, da je hotel povedati ljudem zgodbo o lepoti in sreči. —

*

Poznega zimskega jutra je bilo, ko je stopil iz hiše in nevede vzkriknil bleščobi nasproti. Sredi vsakdanjih skrbi ni v zaprtem prostoru mogel vedeti, kaj je storilo sonce. Trd, čist sneg se je svetil, da ni bilo nikjer niti drobca sence, ker se je svetila še ona v odsevu čudežne modrine z neba. Še stari zidovi hiš so bili svetli in prosojni v mavričnih barvah. A drevesa in grmovje v bližnjih nasadih! Prevzelo je umetnika presrečno čustvo, ki je bilo čisto sorodno onemu davno zatrtemu, otroškemu, ob pričakovanju božiča, ko bo moral biti svet ves bel in skrivnosten in svečan v svetem pričakovanju, ali pa ob pripovedovanju pravljic, ki se godijo v prelepih, demantno se bleščočih, kristalnih gradovih, ki jih še nikoli ni uzrlo človeško oko.

Da, danes bi pisal kakor menda še nikoli. Sami svetli biseri, sam sončen smeh bodo njegove besede!

Tedaj se je pripodila iz bližnje šole gruča paglavcev. Nekaj se jih je v sredi tepla z divjo zagrizenostjo: frčale so strgane kape, iz capatih malh so padale knjige v sneg, potem so se nanje zvalili še oni, da je v zrak molela le kaka modra noga v preohlapnih, preluknjanih nogavicah in druga v čevlju, ki je bil ves zmehčan od raztopljenega snega.

Zdrav fantovski pretep, bi človek dejal. Toda živi izraz pretepa so bile besede onih, ki so se topli, in onih, ki so stali ob strani in jih podžigali k boju: dolga vrsta kletev, pestrih, prostaških, mnogih gotovo še nerazumljenih, odmevi očetov ali še tet ne. Otroci ulice, nezaželeni, vsem v napoto.

Kakor umetnikova živa vest se je v tistem trenutku oglasil mlad delavec, ki je med drugimi kidal sneg, tudi on z nogami v žaklevini:

«Bodočnost naroda, naša mladina!»

Umetnik se je zgrozil ob porogljivih besedah in videl, da je delavec odvrnil pogled od bednih fantičev in premeril njegove galoše in topli plašč. Odplazil se je umetnik, kakor bi tega jutra bil storil zločin.

*

Zbežati iz območja mesta, daleč proč od njegovih okuženih lepot v samotno naravo, kjer ne srečaš človeka, vsaj takega človeka ne!

Pa kakor nalašč zapada sneg in se spet topi in v svojih sivih skrbeh stopa umetnik iz nerodnosti v kar najbolj globoko brozgo.

Kako mamljiv je rdeči lepak: še nikoli v N.! dve uri nepretrgane zabave! bomba smeha!

Zavist se je zagrizla v umetnika: vidiš, nekdo še zna vzbuditi veselje, smeh, kakor koli že.

In je šel še on. Koliko ljudi se je gnetlo pri blagajni!

Potem je vso dvorano segrela topla sapa veselega pričakovanja in ni ga bilo, ki se je ne bi bil nalezal pred uro, ko bo naposled pozabil vse neštete, majhne, vsakdanje skrbi, ki se jih zaman otepamo brez prestanka!

Toda najprej dnevnik: parade, konjske dirke, boks, Kitajska! Zdelo se je, da je val sreče po vsej dvorani otrpnil: razmesarjena trupla na šanghajski ulici. Toda samo za hip. Film ne daje odmora, premisleka. Teče. In naslednja slika: nekdo pita opico, z dobrotami tega sveta jo pita z lepih krožnikov in opica zadovoljno pozdravlja nas — gledalce in umetnika med njimi.

Nato je sledil kmalu tisti film z bombo smeha. Ljudje so se vsekakor zares smejali, morda včasih nehote še umetnik sam. Ko pa se je vračal domov, ni bilo v njegovem srcu niti kaplje veselja. Nasprotno: usta so se mu krožila v trpek porog, a v spominu mu je ostala od tega večera samo slika razmesarjenih trupel in režeče se opice.

*

In vendar pride čas, ko kljub vsem mračnim mislim čutiš, da ti je korak za čudo lahak in se ti je naselilo v dušo nekaj novega, kar te mehko vznemirja in te polni z osrečujočim pričakovanjem. Odpiraš okno, toda kipečemu hrepenenju ni zraka dovolj, dehteči veter te kliče na prosto, med zeleneče travnike, pod cvetoče češnje.

Pomlad!

Takega dne je zvbilo umetnika, da je zapustil svojo sobo, kjer se je s trudom skušal dokopati do dna gospodarskih gibal naših dni. Prav mu je bilo, da ga je zvbilo razgibano jutranje čebljanje sončne ulice, pomešano z žvrgolenjem kosov na sosedovem vrtu.

Kaj bi tudi on — umetnik — reševal probleme, ki ni zanje poklican?

Zaradi neuspeha je kljub prvi pomladi stopil mračen na cesto. Brez cilja je taval po mestu, dokler ga ni zaneslo v park. Sedel je na klopcu. Park je bil še ves čist in nedotaknjen. Noben človek ni motil komaj slišnega, drobno zvencečega življenja, ki ga je kakor zmagoslaven, vriskajoč hvalni zbor preglasevalo samo ptičje žvrgolenje.

Tedaj pa sta prišli po poti dve ženi. Ena je vozila otroški voziček, druga pa se je zdela noseča. In prav na klop sta sedli, ki je bila njegovi najbližja. Tako rad bi bil vstal in odšel: kdo bo poslušal prazne marnje! Toda sonce je s svežo toploto omamljalo telo, da je bil vsak gib odveč. Rajši je izvlekel časnik iz žepa.

Žena z vozičkom pa je govorila prevdarno in nevsiljivo in njen glas je imel čist, topel zvok, da je s samo svojo barvo vzbudil umetnikovo pozornost. Pogledal je h klopi. Obraz je bil v skladu z glasom: ni bil več dekliško nežen in mlad, nekaj resnih potez okrog ust je celo govorilo o zgodnjem delu in razgibanem duhovnem

življenju. Najlepše na njej pa so bile oči: samozavestne in razumne in dobre, da je bilo človeku ljubo pogledati vanje.

Spet je na videz gledal v časopis, toda zdaj je pazno poslušal njun tihi pogovor.

Topli glas žene, ki ji je roka počivala na vozičkovem držaju, je dejal:

«Veliko žena trpi od takih misli, ko so noseče. To je naravno. Bojijo se poroda.»

Enakomerni, plahi glas one druge je nekoliko vzvalovil:

«Pri meni ni to. Prestala sem že nekaj težkih boleznih in porod je vendar tako visoko nad vsako navadno boleznijo. Meni se samo zdi, da nima smisla roditi otroke. Ko je ljudi itak toliko in jih toliko umira nasilno na strašne načine. Ne upam si več niti odpreti časnika.»

Trdni glas se je rahlo vznevoljil:

«Kako neki morete govoriti tako! Že zdaj pojite otroka s strahom do življenja. Nič čudnega potem, če je toliko otrok malodušnih in šibkih.»

Postala je, kakor bi se hotela bolje domisliti. In spet je spregovorila prijateljski, brez vsake sence očitka, smehljaje se:

«Meni so bili tisti meseci, ko sem pričakovala otroka, najlepši v življenju. Videla sem sicer tudi jaz, kako nesrečen je naš čas in kako si ne znamo najti izhoda. Toda trudila sem se, odbiti vsako tako misel in mu vdihavati že tedaj zaupanje v novi čas. Verjela sem, da bo človeštvu mogel storiti samo kaj dobrega, kadar odraste.

Gotovo se vam zdi, da sem bila naivna, kaj ne?

Zdaj sicer že vidim, da je otrok ves podoben sebičnemu barbaru. Podedoval je nagone, ki niso nič v skladu z mojo vero.»

Toda odločno in šegavo je pristavila:

«Pa mu bom že znala pregnati barbarstvo, upam, in bo še iz njega pravi človek —

Tudi Vi —»

Hotela je reči še kaj, toda zazibal se je voziček in dvoje polnih ročic se je prišlo robov in smejoča se otroška glava se je prikazala iz njega. Žena se je nagnila k otroku. Tudi ona noseča se je sklonila naprej in se je pozabila držati trpko in nesrečno.

Umetnik je gledal v ožarjena ženska obraza in je spoznal: to niso več žene, podobne ljubkim mačicam, ki nezavedno rodijo otroke, pokorne samo sili nagona in same ne vedo, čemu so jih rodile; ki jih v svoji kratkovidnosti vzgajajo le za njihovo sebično lastno srečo, brez ozira na skupno pot vsega človeštva.

Šele sedaj je opazil, da se bočijo za njuno klopco mlade veje, polne nešteti, doslej nevidenih rožnatih cvetov, prinesenih iz kdo ve katere dežele.

Tedaj je vedel, da je zares pomlad.

Odhitel je nemudoma domov, da bi se zaprl v svojo sobo. Na poti ni hotel ne slišati ne videti ničesar več, da bi mu ne ubežala slika razumne matere v že zastarelem plašču in bi ne mogel zapisati ljudem povesti o novih materah sredi pomladi.

Sonet časa

Erna Muser

Nekdo tam daleč tiho misli name
in me zapleta v svoje plahe sanje
o sreči, ki nekoč le priti mora,
saj jo srce šest desetletij čaka. (t)

V pretesni kuhinji po trudnem dnevu
med mizo in štedilnikom poseda
in piše pismo mi brez pik in vejic,
bilo lepo bi, ne? toplo sprašuje.

Bilo lepo bi, misel odgovarja,
pa dvomi bolj kot upa v majhno srečo,
nerodna stvar v nerodni čas rojena.

Saj ni prostora, in če je, je kletka,
prišli usodi smo med dve kolesi
in novi rod nas strte bo preplavil.

»Rešitelj mater«

(Ignacij Semmelweis)

O. G.

Nosečnost in porod sta pri normalni, zdravi ženski primerne starosti preprosti in naravni stvari, ki bi morali miniti brez težav in, čeprav ne brez bolečin, vendar brez posebne nevarnosti. Kljub temu pogosto beremo, da je umrla ta ali ona žena «kot žrtev materinstva» — in koliko jih je, o katerih ne čitamo? Saj v resnici umrljivost na porodu ni velika — 1—2% vseh porodnic umre na porodu. Toda smrt mladega človeka je vedno žalostna in smrt mlade žene na porodu je dvojno tragična, saj prepogosto potegne za seboj še smrt drugega človeka, njenega majhnega otroka, ali pa zapusti enega ali več otročičev brez one nege in ljubezni, ki jim jo more dati le dobra mati. Že sama misel, da s smrtjo na porodu žena za novo življenje žrtvuje svoje lastno, daje tej smrti poseben, žalosten povdarek. Zato se zdi tako nujno, da se to umiranje za porodom sploh odpravi, da postane porod varen; da ne bodo več slišale mlade matere: «z vsakim porodom tvega žena življenje» — «do šest tednov po porodu je žena z eno nogo v grobu» itd. Seveda bi nosečim ženam takih stvari sploh ne smeli praviti! Toda nekaj resnice je le še vedno na tem.

Gotovo sta bila svoj čas nosečnost in porod še veliko bolj tvegana stvar, kakor sta danes, zato, ker zdravniki dejansko niso poznali vzrokov materine smrti. Največja nevarnost za matere je tudi sedaj še porodna vročica — zastrupljenje krvi — sepsa. Neka angleška statistika iz leta 1928. navaja kot vzroke pri 5805 primerih smrti na porodu:

sepsa (porodna vročica)	37,1%
eklampsija	11,6%
druge notranje zastrupitve	6,0%
operacijski šok	9,9%
predporodne krvavitve	8,0%
poporodne krvavitve	6,3%
embolija	6,8%
splav	12,4%
izvenmaternična nosečnost	1,6%

Za nas podobne statistike nisem dobila.

Sedaj, vidimo, povzroča v eni najbolj kulturnih držav Evrope vročica še vedno preko tretjine smrtnih primerov na porodu. Toda nekdanja je bila umrljivost za sepsa še mnogo večja, in sicer ravno v bolnišnicah; kjer bi morale biti žene ob porodu varnejše. Zgodilo se je, da je v bolnišnicah umrla včasih ena tretjina porodnih žen za vročico. Zdravniki pred sto leti še niso vedeli, kaj je vzrok tej bolezni. Pripisovali so jo «atmosferično-telurskim» (zračnim in zvezdnim) vplivom, ki se jih ne da preprečiti. Nesreča pač, in konec.

Prvi, ki je dokazal, da je to mišljenje napačno in da je porodna vročica prav za prav prenosna, nalezljiva bolezen, je bil ameriški zdravnik Oliver Wendell Holmes. Do svojega odkritja ni prišel iz lastnihkušenj, temveč s proučevanjem poročil svojih tovarišev. Prvič je govoril o svoji domnevi 1843. leta v Bostonskem društvu za izboljšanje zdravilstva; pozneje je objavil članek o tem v Novoangleškem četrtletniku zdravilstva in kirurgije.

Prvi uspeh je bil, da so ga učeni kolegi z vseh strani napadali. Misel, da bi lahko oni sami na kakršen koli način prinašali svojim pacientkam smrtno bolezen, je bila prehudazanje. Profesor porodništva na pensilvanski univerzi, dr. Hodge, je zagotavljal svojim študentom, da se jim ni treba bati, da bi mogli oni prenašati kak tako smrtno nevaren strup. Še huje je napadal Holmesa profesor porodništva na Jeffersonovem zdravniškem collegeu, dr. Meigs. Pisal je, da rajši pripisuje porodno vročico «slučaju ali pa Previdnosti božji, o kateri si znam delati jasno predstavo, kakor pa nalezljivosti, ki se je ne morem predstavljati, vsaj ne v zvezi s to boleznijo». Izmed bolj posvetnih razlogov, ki jih je navedel, je bil ta, da se je več primerov porodne vročice primerilo «visokospoštovanemu gospodu» dr. Simpsonu iz Edinburga, ki da je «gentleman», in «gentleman ima čiste roke», torej ne more prenašati bolezni.

Holmes se najprej ni hotel spuščati v debate in izjavil: «Nihče me ne bo izzval na prepir preko odeje, ki pokriva mrtvo mater z novorojencem ob prsih.» Toda k temu zadnjemu argumentu dr. Meigs o čistih rokah dr. Simpsona je le izjavil: «Dr. Simpson je prisostvoval seciranju dveh žen, ki sta umrli za vročico, in prijemal bolne dele. Njegove naslednje štiri pacientke so umrle za porodno vročico — in to so bili prvi primeri v njegovi praksi. Ker je dr. Simpson gentleman, in so «roke gentlemana čiste», moramo samo sklepati, da gentleman s čistimi rokami lahko prenaša bolezenske klice.» Vendar Holmes ni bil borbeno narava in ni dalje zasledoval svojega odkritja.

Skoraj istočasno z njim pa je prišel na podlagi lastnihkušenj do istega prepričanja o vzroku porodne vročice mlad dunajski zdravnik, rodod Madžar, Ignacij Semmelweis. Začel je zdravniško prakso 1844. leta v prvem porodniškem oddelku Dunajske splošne bolnišnice. Tisti mesec je umrl v njegovem oddelku za porodno vročico 36 od 208 mater — 17%! V prihodnjih dveh letih jih je videl Semmelweis umirati na stotine in stotine v prvih dneh po porodu, zapuščajoč nekaj dni stare otročičke, obupane može in starše.

Ni se mogel navaditi na njihovo umiranje. Razlaga porodne vročice z «atmosferično-telurskimi» vplivi ga ni mogla zadovoljiti. Ne bi bila smela nobenega mislečega človeka. Kajti v drugem porodniškem oddelku iste bolnice je bila umrljivost mater *petkrat manjša*. Semmelweis si je razbijal glavo, kako je mogoče, da je taka razlika med oddelkoma. Vsi so vedeli za to razliko. Vedele so tudi žene same. V oddelke so sprejemali določene dni: nedeljo v prvega, ponedeljek v drugega itd. In žene so računale in lagale in skušale zadržati porodne bolečine, da bi prišle v drugi oddelek, ne v prvega. In ne le enkrat se je zgodilo, da je žena, ki se je zaračunala in bila dodeljena prvemu oddelku, padla na kolena pred Semmelweisom: doktor, pustite me domov!

Semmelweis je nadlegoval starejše kolege z vprašanji in domnevami, delal in študiral, seciral in preiskaval — in žene so umirale. Nekoč, ko je slišal mrtvaški zvonček duhovnika, ki je šel prevideti umirajočo ženo, ga je prosil, naj ne hodi več skozi bolniške dvorane, češ, nemara sta razburjenje in strah vzrok vročici. Kajti le v prvem

oddelku je moral duhovnik skozi bolniške sobe, dokler ni prišel v sobo za umirajoče, v drugem oddelku je prišel naravnost tja. Duhovnik mu je ustregel, a pomagalo ni. — Poskušal je z različnimi legami pri porodu — zaman — žene so umirale.

Potem je moral za nekaj časa zapustiti Dunaj, a se je kmalu vrnil. Prvo, kar je slišal ob povratku, je bilo, da je njegov prijatelj, patalog Kolečka, pravkar umrl za zastrupljenjem krvi. Nepreviden študent ga je bil med seciranjem zbedel z nožem. Semmelweisu se je posvetilo. Proučil je smrtni izkaz svojega prijatelja: znaki njegove bolezni so bili isti kakor znaki, ki jih je tolikokrat opazoval pri ženah, umirajočih za porodno vročico.

Zastrupljenje krvi! A kako bi prišlo do tega zastrupljenja pri porodnih ženah? Rana je bila velika dovolj — po porodu je vsa maternica odprta rana — toda strup?

In tedaj je spoznal Semmelweis z grozo v srcu, da je on sam, da so on in njegovi pomagači in tovariši bili tisti, ki so prinašali smrt ženam, ki so jim hoteli pomagati. Saj so šli od secirne dvorane pogosto naravnost v porodne sobe, preiskovali in pomagali — in s tem prinašali strašni strup v ranjeno materino telo. In to je bila tudi razlaga razlike med oddelkoma. Kajti v prvem oddelku so se učili študentje, ki so tudi secirali, v drugem pa babice, ki niso imele nič opraviti s seciranjem in niso prišle v stik s trupom.

Semmelweis si ni lagal glede svoje odgovornosti. Ni se udajal grozi ob misli na preteklost, temveč mislil na pomoč za bodočnost. V bodoče se ni po seciranju le umil rok z milom in vodo, kakor doslej, temveč jih tudi namakal v klorovo vodo, tako dolgo, da ni ostalo sledu o mrtvaškem vonju na njih, dokler niso bile gladke in spolzke od umivanja in temeljito razkužene. In skrbno je pazil, da so njegovi študentje storili isto. Potem šele so smeli v porodne sobe.

Aprila tega leta, 1847., je umrlo v 1. oddelku 18 od sto mater za porodno sepsa. Koncem maja je uvedel Semmelweis svoje razkuževanje. Junija sta umrli na istem oddelku — 2 od sto porodnih žen, julija ena od sto. — umrljivost je bila manjša, kakor v drugem oddelku.

Semmelweis je bil sijajno dokazal vzrok vročice, dokazal z najhujšim naravnim eksperimentom, da ima Holmes prav, da je porodna vročica prenosna bolezen. To njemu samemu sicer ni mnogo koristilo. V začetku niti ženam ni mnogo koristilo. Kajti slavni kolegi niso hoteli verjeti jasnemu dokazu, s katerim je še ne tridesetletni sekundar osramotil vse tedanje veličine. Najhuje je bilo, da ni molčal, da je sebe in njih jasno obtoževal. Delal je še naprej. Ugotovil je, da tudi gnoj živega človeka lahko prinese vročico, da je vsaka nesnaga nevarna. Umrljivost na njegovem oddelku je padala. Leta 1846. je umrlo na njegovem oddelku 459 mater. Leta 1848. jih je umrlo tam od 3356 le 45.

Toda intrige njegovih kolegov so mu onemogočile življenje na Dunaju. Odšel je v svoje rodno mesto Budimpešto in sprejel neplačano mesto v bolnišnici sv. Roka. Ko je prišel tja, je našel od 6 mater, ki so pravkar rodile, eno mrtvo, eno umirajočo, štiri pa težko bolne od vročice: njihov zdravnik je bil obenem glavni kirurg bolnišnice in prihajal k njim naravnost od septičnih operacij.

Semmelweis je v prihodnjih letih potisnil umrljivost mater na 0,8%. Zahteval je razkuževanje ne le rok temveč tudi instrumentov, obvez, vsega, kar je prišlo v dotiko s porodnicami. Premeščen na drugo bolnišnico, je imel tudi tam najlepše uspehe. Zadnja nesreča se mu je zgodila 1856. leta. V vseučiliški bolnišnici je bil imel krasne uspehe, skoraj nobena mati mu ni umrla. Nenadno so spet začele umirati. Semmelweis je kmalu zasledil vzrok: bolnišnična uprava je štedila in dajala porodnicam še nepreprane rjuhe pravkar umrlih, še umazane od gnojnega iztoka. In stalo ga je precej truda, preden je prepričal bolnišnične oblasti, da tega ne smejo delati...

Medtem je na Dunaju njegovo mesto prevzel drug zdravnik, ki ni verjel Semmelweisovim dokazom in žene v prvem oddelku so spet umirale kakor po vseh porodnišnicah. Včasih so bile epidemije tako hude, da je bilo treba kako bolnišnico za nekaj časa

sploh zapreti. Potem so jih spet odprli zaradi vala splavov, zapuščenih in umorjenih dojenčkov...

Šele 1864. leta je objavil Semmelweis svoje prvo delo: «Aethiologie, Konzept und Prophylaxis des Kindbettfiebers», s katerim je svoja odkritja tako jasno dokazal, da ni bilo odgovora nanje. Toda Semmelweis, zagrenjen od prejšnjih napadov, je smatral molčanje nasprotnikov za dokaz, da ga prezirajo in gredo mimo njegovih dokazovanj. Že holan, je začel pisati odprta pisma temu in onemu svojemu kolegu: «Obdolžujem Te pred Bogom in svetom kot morilca!» V vsem njegovem pisanju tega časa je stalen refren: «Nehajte moriti!»

Končno je imel uspeh, končno so mu priznali tudi prejšnji nasprotniki, da ima prav, začeli so se ravnati po njegovih predpisih. Zanj je bilo tedaj že prepozno: poleti 1865. leta ga je žena pripeljala na Dunaj, kjer so ugotovili, da ga je treba oddati v umobolnico. Ni bil dolgo tam. Še preden je zapustil Budimpešto, se je pri zadnji operaciji ranil. Po dveh tednih v blaznici je umrl za zastrupljenjem krvi — on, ki je tisoče žen obvaroval pred njim.

A za žene njegov uspeh ni prišel prepozno. Ako smo zdaj precej varne pred vročico, ako smemo s precejšnjo gotovostjo računati, da bomo smele ostati pri svojih otročičkih, se imamo za to predvsem zahvaliti mlademu budimpeštanskemu zdravniku, ki ni mogel prenesti, da mlade matere umirajo, kadar dajo življenje svojim otrokom, ki ni odnehal, preden ni našel vzroka, ki se ni ustrašil strašne obtožbe, katero je moral ob svojem odkritju dvigniti proti samemu sebi in vsemu svojemu stanu, in ki je našel pomoč in rešitev pred strašnim morilcem.

(Po: Mc Cleary, Maternity and Child Welfare Movement, in Paul de Kruif, Men against Death.)

Razstava likovnih umetnic Male ženske antante v Ljubljani

Z. A.

Pretekli mesec je bila v Jakopičevem paviljonu otvorjena razstava umetniških del umetnic Male antante. Organizirala jo je Mala ženska antanta. Pokroviteljstvo nad razstavo so prevzeli najvišji funkcionarji Češkoslovaške, Romunije in Jugoslavije in že to kaže, da so bile zastopane na razstavi večinoma najboljše slikarice, kiparke in arhitektke držav Male antante in da je bila razstava na visoki umetniški stopnji.

Razstava je bila prav za prav propagandna in je hotela pokazati občinstvu vseh treh držav, da so tudi žene danes sposobne in zato poklicane, da hkrati z možem ustvarjajo temelje kulture in da so vsled tega tudi upravičene zahtevati politično enakopravnost. Hotela pa je tudi zblížiti narode vseh treh držav in poglobiti v njih stremljenje po sodelovanju in skupnem delu za mir.

Razstavljalo je nad sto umetnic. Paviljon je bil za množino razstavljenih del pre-majhen. Bil je do vrha poln umetnin, ki so vsled tega mnogo izgubile. Toda kljub temu je že prvi pogled po razstavnem prostoru moral napraviti na vsakogar velik vtis. Saj se je s to razstavo k nam vsaj enkrat priselil košček velikega sveta z vsemi svojimi iskanji, hrepenenji in dognanji. Meni se je zdelo, kot da bi prišla na kako svetovno slikarsko razstavo, kakršne se vidi v Parizu in Benetkah, kjer nosi vsaka slika pečat polnega in hitrega življenja naše dobe in kjer je umetnik primoran, da neprestano išče novega načina izražanja, ker bi drugače ne bil več v skladu z okolico, ki ga obdaja. Naša razstava pa je bila z ene strani še boljša, ker so bila dela tu bolj prebrana in ker vsaka slika ali kip ni slonel tako direktno na posameznih slikarskih vzorih, kot je to skorej običajno na kolektivnih razstavah v svetu, kar pa odbija. Ne vem pa, zakaj so se mi ta

Linka Procházková, Večer (ČSR)

dela zdela mnogo bolj samobitna. Morda je bilo to vsled tega, ker so jih ustvarile žene, ali pa ker niso izšla iz zapadnih držav, kjer so doma vsi glavni tvorci, ki vodijo v današnji upodabljaški umetnosti. Zdi se mi pa, da bo vzrok treba iskati na obeh straneh, saj je popolnoma razumljivo, da žena, ki ima svoje posebno notranje življenje, ustvarja drugačne umetnine kakor mož, pa čeprav je izšla iz iste šole, in da je žena morda še bolj zvezana z miselnostjo svojega naroda, posebno v imenovanih treh državah, kjer jo stare tradicije mnogo bolj vežejo kot moža. Če bi te umetnine ne bile tako nakopičene in če bi bile še malo bolj prebrane, bi se dobro videlo, da nosi vsaka slika ali kip svoj osebni pečat, vse skupaj pa da imajo še nekaj karakterističnih črt, ki bi se lahko označevale kot tipično ženske.

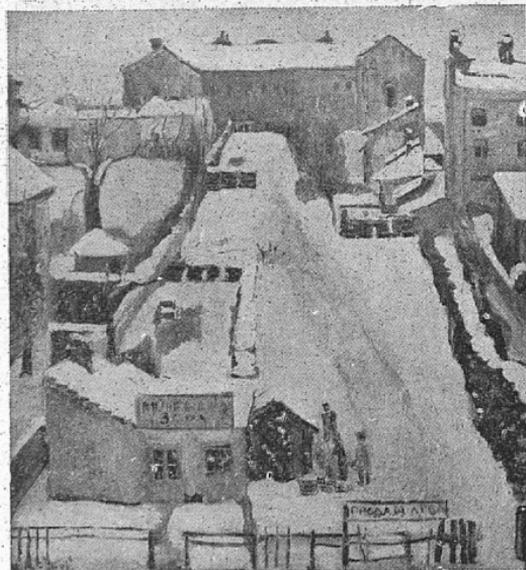

Marie Pillat-Brates, Portret poeta Voiculesca (Romunija)

Beta Vukanović, Plesalka
(Jugosl.)

Ob razstavi sami ni niti meni niti komu drugemu prišlo na misel, da bi bilo tu treba kaj zagovarjati, da bi se bilo treba za kaj boriti ali bi bilo treba gledati razstavljenе slike ali kipe z vidika manjvrednosti ali večvrednosti žene. To ni bilo nobeno protestno zborovanje za ženske pravice. Ko so pridobljene, tega ni več treba. Umetnice, ki so razstavljale, so se večinoma šolale v zapadnih državah in tam se že dolgo več ne sprašuje, ali je kdo mož ali žena. Merilo je sposobnost. In prav tu je dihala iz vseh slik pogumna samozavest: Poglejte nas in sodite! Če smo vam všeč, uživajte! Tu ni prostora za predhodke!

Zastopane so vse struje današnje in polpretekle upodabljajoče umetnosti. Ta je bila

prva, ki je prelomila s tradicijami in tako postala najbolj veren interpret današnje nemirne in revolucionarne dobe. Vse umetnine nosijo ta skupen znak in z vseh diha hrepenenje za uravnovešenostjo in mirom, iskanje harmonije forme in barve. Morda bi se našle kake temeljne narodnostne razlike, toda tudi to se mi ne zdi toliko pomembno, saj so kulturne prilike tekom stoletij, kar se tiče upodabljajoče umetnosti, bile prav za prav v vseh treh državah enake. Pri nas je bilo le vse bolj nemirno in razkosano in to se tudi očituje v naši

Milica Bešević, Zima v Beogradu
(Jugosl.)

umetnosti. Čehoslovakinje pa, ki jim je v podporo tradicija, imajo med seboj že umetnice, ki lahko razstavljajo poleg največjih svetovno priznanih mojstrov.

Podrobno kritiko posameznih del so prinesli že dnevnikarji ob priložnosti razstave. Zato bom omenila le imena onih, ki so vzbudile največ pozornosti in ki so name napravile najgloblji vtis, tako izmed Čehoslovakinj zlasti Julija Mezerová in Vilma Vrbová, Slava Tonderová-Zátková, Linka Procházkova ter kiparki Antonija Urbanová in Marta Jirásková; izmed Romunk slikarica Micaela Eleutheriade, Merica Râmniceanu, Juliette Orasianu, Hellena Poppea in kiparka Celine Emilian; izmed Jugoslovank pa, ki so naj-

Henrika Santel, Tihožitje (Jugosl.)

številneje zastopane, Božena Ružić-Vilhar, Roksana Cuvaj-Zurunić, Beta Vukanović, Vera Čohadžić, Cata Dujšin-Gattin, Milica Bešević, Lina Crnčić-Virant, Elizabeta Petrović in kiparka Rajka Merčep. Slovenke omenjam posebej. Izmed starejših in že znanih so vzbudile največje zanimanje Anica Sodnik-Zupanc ter sestre Šantel, mlajše pa kot Mira Pregelj, Mara Kralj, Bara Remec in kiparka Dana Pajnič kažejo, da nikakor ne zaostajajo, če ne prekašajo svojih vrstnic iz ostalih delov naše države.

Razstave so se udeležile tudi arhitektke iz Češkoslovaške in Jugoslavije z načrti za velike stavbe in za notranjo opremo ter kažejo veliko čuta in razumevanja za moderne črte in uravnotežene oblike.

Prireditev je brez dvoma popolnoma dosegla svoj namen in razstava ni samo pustila trajnega spomina, temveč gotovo tudi dala mladim talentom, ki ne morejo v inozemstvo, novih pobud.

Le kaj ti je, fantič, oči pozlatilo? ...

Milka Adamič

Le kaj ti je, fantič, oči pozlatilo
ko danes na poti kramljaj si z menojo? ...
Le kaj ti tak' lepega v duši je vzkliko,
da bil ves žareč tvoj obraz je nočoj? ...

Na nebu tam zvezdica drobna trepeče
(ko gledam jo, mislim na tvoje oči)
oh, vidim jo dobro, kako se leskeče ...
če daljna je, daljna — me vendar slepi.

Saj nič me ne plaši več moč tvoje volje —
saj nič ne prevzema me lep tvoj nasmeh —
pa vendar bi bilo mi v duši zdaj bolje,
da nisem uzrla zlata ti v očeh. —

Zaklenjene duri

Tone Čufar

1

Bilo je pod večer.

Francka Teranova ni več strpela v tesni podstrešni čumnati Kodričeve gostilne. Ob njej se je zviral dveletni fanté in silil na večerjo. Ni mu mogla ustreči. Davi, ko je odšel njen mož v tovarniški okraj na drugi konec mesta spraševat za delo, ji je gostilničarka odpovedala hrano in ji zapretila, da jo vrže tudi s podstrešja. Od tiste ure se Francka še ni pokazala ljudem. Čez dan je potešila otroka s pičlimi ostanki kruha, na večer mu pa ni imela dati ničesar več.

Še nikdar je življenje ni tako trdo zgrabilo za vrat. Bila je edinka trgovskega poslovođje Hladnika, ki se je brigal bolj za gostilne in natakarice kakor za dom. Zato je njegova žena vsa visela na njej in ji dovoljevala, kar je dekletu padlo v glavo. Vsled tega življenje ni delalo Francki preglavic. Jemala ga je lahkotno kakor učiteljeva navodila v plesni šoli. Tam, ob zvokih saksofona, se je najraje vrtela z mehanikom Petrom Teranom. Z njim je hodila tudi po zaključnem plesnem venčku in se rada predajala njegovim objemom. Ko je brstenje naznanjalo pomlad, mu ni branila ničesar več. Spočetka se mu je predajala s plaho slastjo, potem pa vse bolj vroče. A še preden se je osulo pomladansko cvetje, jo je zaprepastilo spoznanje, da si je z ljubezensko gorečnostjo najbrže oskrbela otroka.

Petru ni bila prav nič všeč taka nagrada za njegovo prizadevnost. Najrajši bi se vsega odkrižal, pa ni šlo. Par mesecev pred porodom se je spoprijaznil s cerkvenim blagoslovom in odtlej je za Francko teklo spet vse po uglajenem tiru. Zaslužka je bilo toliko, da sta shajala, vse drugo se je uredilo nekako samo po sebi.

Francko je predramila iz vsakdanjosti smrt matere, ki je umrla nanaglo ma za pljučnico. Kmalu potem je prišla v hudo navskrižje z očetom, ki se je brž po ženini smrti oženil z natakarico. Po prvi žalosti in razburjenju se je Francka še bolj navezala na otroka, skušala je dobro shajati z možem, pa ji življenje spet ni delalo posebnih preglavic.

Potem je pa v tovarni zmanjkalo naročil in so tudi Petra postavili na cesto. Ne on, ne ona se nista mogla vživeti v nepričakovan položaj. Delj časa sta gojila

upanje, da bo kmalu spet vse po starem. Prihranki so kopneli. Francka ni znala privedno obrniti slehernega dinarja. Zdaj se je Peter pogosto sprl z njo. Pravega zaslužka nikakor ni našel. Kmalu sta morala razprodajati opravo. Morda bi se že razšla, da ni bilo otroka.

Preselila sta se v sedanje mesto in se nastanila v Kodričevem podstrešju. Zapravljala sta zadnje groše, zdaj jima je že tekel dolg na hrani in stanovanju, vendar sta vztrajala. Na drugem koncu mesta je prebival nekdanji Petrov sodelavec Zavodnik, predelavec mehanične delavnice. Obetal je, da preskrbi Petru delo. To jima je dajalo poguma, čeprav je že z obuvalom in obleko šlo h kraju.

Davi se je mož odpravil k njemu, da izve dokončno ravnateljstvo odločitev. In prav ta dan je gostilničarka odpovedala hrano. Francki se je zdelo, da je zdaj vsega konec. Petra ni bilo ves dan in to ji je pomenilo slabo znamenje. Bala se je njegove zadirčnosti, bala se je bodočih dni.

Sobico s poševnim stropom je zajela tema.

Francka je pograbila otroka in ga oprezno odnesla na vrt. K sreči ni naletela na gospodinjo. Gledala je čez plot proti mestu. Otroku pa vse to ni bilo všeč. Ko jo je le preveč nadlegoval, je revsnila nad njim in ga trdo posadila na klop. Zajokal je na vsa usta.

Na pragu se je prikazala natakarka Pavla.

Prisluhnila je otrokovemu joku, skočila nazaj v gostilno in se vrnila s polno pestjo zdrobljenih slaščic. Preden je prišla do njega, se je že skobacal s klopi. Hlastno si je polnil usteca in se docela potolažil.

«Kar stožilo se mi je po njem», je rekla natakarka Francki in jo skušala iztrgati iz zamišljenosti. «Že zaradi njega bi ne smela naša stara kar tebi nič meni nič odpovedati hrane.»

«Kaj hočem, ko smo pa zadolženi.»

«Ni to vzrok. Stric se je prerad sukal okoli vas, tega pa ne prenese. Na vsako je ljubosumna. Vse skupaj je naredila čisto na lastno pest. S stricem se pogovorite. On je gospodar. Gotovo vam spregleda, vsaj tačas, da dobi vaš mož delo. In to bo kmalu, ali ne?»

«Kdo ve! Oh, ko bi ne bilo otroka, desetkrat laže bi se rešila težav. Tako sem pa kakor povezana.»

Francka bi se o vsem razgovorila z natakarko. Do zdaj si nista kdo ve kaj zapupali, danes je pa bila prva, ki ji je privoščila toplo besedo. Všeč ji je bilo, da se je pozanimala za otroka in ga vzela v naročje. A še preden se je natakarka mogla naigrati z njim, se je oglasil stric pri vratih:

«Pavla! Kje te nosi vrag!»

«O, je že vstal!» je vzkliknila. «Bom že govorila za vas. Pa vi sami stopite k njemu.»

Fantiča je posadila na klop in pohitela v gostilno.

Joško je zlezal na tla in skušal teči za njo. Francka mu je pa prestregla pot, ga vzela v naročje in tesno prižela k sebi. Potem je gledala po cesti, a bilo je že tako temno, da ni bilo mogoče več spoznati človeka, luči pa še niso prižgali.

Zaman je čakala moža.

Fante je spet sitnaril, zeblo ga je in tudi njo je stresal hlad. Nad mestom so ležali težki oblaki. Čez dan je po malem deževalo in pregnalo še tisto bore malo toplote, ki jo premorejo jesenski dnevi.

«Gostje že čakajo, ti se pa onegaviš po vrtu!» je zarobantil stric nad Pavlo, ki jo je pričakal v veži.

Bil je zajeten, krepak možakar. Popoldan se je vrnil z nekajdnevnega potovanja, kjer je nakupoval vino. Ko je doma spil svojega pol litra in pojedel malico, je izginil gori v svojo sobo in se zleknil po otomani. Zdaj se je pretegoval in mu je bila vsaka stvar dobrodošla, da je lahko sitnaril in se otresel slabe volje od napol prespane utrujenosti. Drugače je znal biti šegav, da se je vsakomur prikupil.

Pavla mu je rekla, naj sam pogleda na vrt in se prepriča, s kom je bila skupaj. Namignila mu je, naj pride za njo v točilnico, kajti pred kuhinjo se ni marala pomenkovati z njim. Skozi vrata je že pogledala Kodričeva, mnogo starejša in manjša od moža, pa toliko suha, da jo je često nagnal s trlico. Zdaj je zahteval večerjo.

«Tako, Miha.» Stopila je v vežo in ga prijazno spraševala, kako je kaj opravil kupčijo.

«Dobro.»

Kaj več ji ni povedal. Skope in mrzle besede so jo pogrele. Nestrpno ga je pričakovala ves dan, pa se še zmenil ni zanjo. Večkrat je šla v prvo nadstropje, da bi ga našla na samem. Buditi ga ni upala, ko je pa vstal, je imela polne roke dela v kuhinji.

Ponovila se je stara pesem.

Ob vsaki njegovi odsotnosti je z jezo mislila na ženske, ki so se najbrže obešale po njem, pred povratkom pa je delala načrte, da ga vsaj malo priveže nase. Pa se ji ni nikdar posrečilo. Želela je koščka sreče, a ji ni bil dan.

Kodrič se je bil priklatil brez solda k hiši. Bil je voznik, očetu je dovažal vino, njej pa mešal glavo. Vohal je premoženje, tananko je imel pretuhtano, kaj to pomeni in, ker je hotel sesti na trden stol, si je dobro potrebil pot. Zavaljo betežnega očeta je bila potrebna pri hiši močna roka, pa je nastopil Miha službo hlapca. Še pred starčevo smrtjo je prišlo do poroke. Ko so ga pa zagrebli, se je Miha vsedel na hišo in posestvo, ženi pa pokazal, da mu ni bilo nikdar nič do nje.

Odkar si je pozelela nekoga, ki bi ji dal ljubezni, si je bila zmeraj na jasnem, da velike sreče ne bo nikdar deležna. Ni bila ne lepa ne drugače prikupna, da bi razvnela moško srce. Vendar se je predala Mihiu z vero, da ji govori resnico. Dokler ni imel premoženja v rokah, je znal biti naravnost maslen, potem pa je bilo kakor odrezano. Če je preveč silila vanj, jo je kvečjemu naklestil. Prejokala je mnogo noči, pretrpela veliko tihega gorja in si dajala duška, kjer je mogla.

Zdaj se je spravila na Teranove.

«Ti, z gostači naredi konec!» mu je rekla tako ostro, da je začutil v njej pravo gospodarico svojega premoženja.

«Kaj ti ni prav?»

«Na dolg jih ne bomo redili!»

«Ali nič drugega ne veš? Zgini k loncem!»

Zapretil ji je s pestjo in jo nagnal v kuhinjo. Iz točilnice je prihitela Pavla z večjo steklenico in zdrselo po stopnicah v klet. Mimogrede mu je namignila, naj pride za njo. Šel je in se naslonil na sod, iz katerega je točila.

«Teranovi so na vrtu», mu je rekla.

«Aha, z njim si klepetala, z oženjencem! Lepo!»

Povedala mu je, da Terana sploh ni doma, nje pa da ni nič na spregled. Ko je Kodrič zvedel, da jim je žena odpovedala hrano, je zaklel in namršil čelo.

«Pavla!»

Gospodinja jo je poklicala. Gostilničar je zamahnil z roko, češ da bo že sam ugasnil luč in zaklenil klet. Pavla je pohitela v vežo, kjer jo je že čakala Kodričeva.

«Ljudje že skozi lino sprašujejo po vinu, ti pa s svojim stricem čepiš v kleti! Fej te bodi! Mislila sem, da boš kaj boljša od drugih, pa je še slabše!»

Pavla je komaj obdržala steklenico v rokah, rekla pa ni ničesar. Prezirljivo je šla mimo nje in ji izmahnila priliko za prepir. Kodričeva je poražena zrla za njo.

Iz kleti se je vračal Miha. Niti sekundo ni trenil od nje z očmi. Proti vrhu stopnic je pospešil korake. Njo je obšel preplah. Preden jo je dosegel, se mu je izmaknila v kuhinjo. Za njo pa ni maral.

«Cifra satanska!» je zasukal. «Nič je ne izučim.»

Stopil je v točilnico. Pozdravil je goste, dal Pavli ključe, ji naročil naj zapiše nanj četrst ljutomerčana, ki si ga je sam natočil in ga v dušku polokal. Obrisal si je ustnice in potno čelo ter odšel pred hišo. Z rokami v žepih je pogledoval po prazni, blatni, slabo razsvetljeni cesti. Ko se je umiril, je zavil okoli hiše na vrt.

Tik za vogalom je naletel na Teranovo z otrokom v naročju.

«Kam pa z malim? — Zakaj še ne spi?»

Vprašal je kolikor moči prijazno, Francka je pa povescila oči.

«Tako. — — Siten je.»

«In morda lačen, kakor sem slišal. Pod mojo streho to za zdaj še ni potrebno. Ali je res žena nekaj skuhala? — Hotel sem se prepričati, preden ji posvetim za to predrznost. Ha, brez moje vednosti!»

«Dolžni smo, prej ali slej nas tudi vi potirjate.»

«Tegale prav gotovo ne dam eksekutorju», se je pošalil. Božal je otroka in pogledoval Francko s porednimi očmi kakor vedno, kadar sta se kaj pomenkovala. Jeza je že izpuhtela iz njega, bil je spet tisti šegavi Miha, ki se ji je v teh tednih kar resnično prikupil.

Francka ni bila vajena skrbi, pač pa so jo imele delavske sosede zmeraj za razvajenko, ki nič ne zna prenesti in se sploh ne zna obrniti v dejanskem življenju. Na tem podtikanju opravljivk je bilo toliko resnic, kolikor je bila Francka razvajena od doma. Francka zdaj ni mogla strpeti brez dobre besede. Nekdo ji je moral malo podvorniti, čeprav samo z dvoumnim dovtipom. In za to je bil Miha Kodrič kakor rojen.

Možakar je kmalu spoznal, koliko je pri zakonih ura in ni zamudil nobene prilike za zблиžanje s Francko. Otroka je rad razveselil s čimer koli, kar mu Teran ni mogel privoščiti. Njo je zabaval s šalami najrajši tedaj, ko je bil trdno uverjen, da se je s Petrom sporekla. Zdelo se mu je toliko zanimiva ženska, da je bila vredna daljše igre, obleganja . . .

Francka se je spuščala v igro nekaj možu na kljub, nekaj iz obupa nad vsem, kar je doživljala; včasih ji je bilo pa že dovolj, da je potolazila otroka, da si je privoščila kaj, kar ji Peter ni mogel nuditi. Pri vsem tem pa gostilničarju ni pustila blizu.

Nocoj jo je iznenada zalotil v temi. Razveselila se ga je in malce zbala. Ko se je poigral z otrokom, je potrepljal tudi njo. Preklical je odpoved hrane in jo povabil na večerjo. Ni se odločila, ali pojde ali ne. Šla bi gostilničarki na kljub in lačna je tudi bila, njemu se tudi ni kazalo zameriti, sicer jih požene iz hiše, a nekaj jo je vendarle zadrževalo. Igra z gostilničarjem je postala nevarna, misel na moža jo je opominjala, naj počaka nanj in ne gre.

«Otroka moram ponesti spat», se je izgovorila.

«Prav, prav, samo lačen ne bo rad zaspal.»

Odšla je v podstrešje, ga slekla in mu prigovarjala, a odrešila jo je šče Pavla. Prinesla je mleko in kruha. Čim sta utešili otrokov glad, ga je takoj zmagal spanec. Francka ga je spravila pod odejo in sedla na kraj postelje.

«Zdaj pa še vi večerjat», ji je rekla natakrica.

Francka je bila utrujena, nič se ji ni ljubilo. Pomenkovala bi se že in tudi Pavli je bilo do razgovorov, a ju je zmotil gospodar. Pavli je očital, da se predolgo mudi tu gori, ko ljudje čakajo, Francko je pa spraševal, če želi večerjati v podstrešju. Sprva ji je bilo vseeno, potem se je pa premislila.

«Torej v posebno sobo!» je naročil Kodrič. «Za dva!»

Natakarica je odhitela v pritličje.

V podstrešju je vladala tišina. Kodrič je nekam olajšano zadihal. Popravil si je obleko in se čisto približal Francki. Vzel je njeno glavo v roke in jo nagnil vznak.

«Punca, tu še znoriš od puščobe.»

Francka je vstala in ga narahlo odrinila od sebe, on pa njenega odpora ni vzel zares. Zgrabil jo je za roke, jo objel in prislonil na posteljno končnico. Mlahavo se je prepuščala trdim rokam, pustila je, da jo je poljubljal, saj se mu ni mogla niti upirati. Rob končnice jo je lomil na dvoje.

V postelji je zajokal otrok.

Kodrič je spustil Francko, da ga je pomirila, iz sobe pa ni šel. Pasel je oči na mladi ženi in vse bolj ga je gnalo, da jo spet stisne k sebi. Otrok pa še ni trdno spal, zato se je premagoval. Vmes se mu je zazdelo, da so zaškripale stopnice. Pogledal je na hodnik. Vrh stopnic se je pojavila Kodričeva. Gostilničar je trdo zaprl vrata, da se je otrok znova prebudil in sitnaril. Ženo je pogledal tako divje, da ni upala glasno spregovoriti.

«Kaj delaš pri omoženi ženski?» je zasikala komaj slišno in že se je umikala pred Mihovo pestjo navzdol po stopnicah. Neprestano je pritajeno stresala očitke, da jo je ogoljufal za hišo in denar in da bo z lajdrami spravil vse na kant. Miha je bil vaje podobnih litanij in se je pobrigal samo za to, da se je žena čimprej znašla v pritličju.

«Brigaj se za svoje delo, drugam pa ne vtikaj nosu, če ti je ljuba zdrava butica!» ji je zapretil s srede stopnic in se potem povrnil v podstrešje.

Francka je imela v rokah zrcalo in si je popravljala lase.

«Človeka zmeraj kdo nadleguje s kakšnimi opravki», se je zlagal v opravičilo svoje odsotnosti in potem zažvižgal melodijo, ki jo je igral radio v točilnici.

Otrok je zdaj trdno spal.

«Doli je vse pripravljeno», je dejal Kodrič in postajal nestrpen.

Francka je prikimala in si pobrala odpadle lase z obleke.

Ko je ugasnila luč in hotela iz sobe, je spet segel po njej.

«Nikar, vsa bom skuštrana.»

Odjenjal je, dasi nerad.

5

Za mladim, vase pogreznjenim Petrom Teranom so ostajale tlakovane mestne ulice z bogatimi, pozno v noč osvetljenimi izložbami. Počasi je šel v mračno predmestje z malim zavojem pod pazduho. Na cesti ob kalni reki se je naslonil na ogrado, in se zazrl v edino večje poslopje tega kraja, ki se je dvigalo iznad pritlikavih bajt. Spodaj so bila razsvetljena vsa okna, tudi v prvem nadstropju je skozi nekatera prodirala luč, le podstrešje je tonilo v temi.

Nič ga ni mikalo gori.

Počutil se je kakor pilot ob razbitem letalu v tuji pokrajini. Odkar je nosil spet pri sebi delavsko knjižico in jo zaman ponujal podjetnikom, se še ni prav znašel. Visel je med upi in trdo resničnostjo, na katero ni bil nič pripravljen.

Hlad ga je prisilil, da je odšel v hišo. Iz točilnice je slišal glasno govorjenje in razigrano godbo. Po stopnicah se je vzpenjal kakor kak vasovalec ali tat, ker ni maral nikogar srečati. Vznemiril ga je vsak škripljaj pod nogami. Na vrhu se je oddahnil. Pred sobico ga je pa spet zgrabila tesnoba. Tiho je odprl vrata in prižgal luč. Z očmi je obvisel na spečem Jošku. Zavoj je odložil na zglavje. Sklonil se je pod posteljo. Kovčegi so stali na svojih mestih kakor vse drugo.

Le žene ni bilo nikjer.

Ni vedel, kaj naj naredi. V tem času je bila vselej v sobi. Otroka je redko pustila samega. Doslej ga je še zmeraj čakala z malim vred. A nekje mora biti, si je

mislil in se odpravil navzdol. Iz prvega nadstropja je nekdo nerodno hitel kvišku. Peter bi se bil rad umaknil, a ni bilo več mogoče. Prikazala se je gostilničarka z rdečimi, od joka okrvavljenimi očmi.

«Sreča da ste prišli», mu je govorila pritajeno. «Ženo pogrešate, seveda! Ona pa vas najbrže nič. Pomislite: moj stari jo napaja.»

Teranu se je pomračil obraz, a ni zinil besede.

Njej pa ni dalo miru. Ihte je potožila, kako strašnega moža ima, ki izkorišča ženske v stiski, njo pa ima samo za deklo. Za vse jo je ociganil, mu je razlagala in veliko je vedela povedati, kako se prilizuje Francki, kadar Petra ni blizu.

«Kje sta?» je zavrelo iz njega.

«V posebni sobi, že ves večer sama. Le prepričajte se na lastne oči.»

Nameril se je v pritličje, pa ga je za hip zadržala.

«Veste, tega ne bom več prenašala. Vas spoštujem, ampak pod svojo streho ne bom trpela, da bi mi druge speljavale moža. Je že zunaj dovolj teh ptic. Zato se čimprej poberite.»

Prikimal je, se vgriznil v ustnico in šel doli. Pred posebno sobo se je ustavil in prisluhnil. Čul ni nič posebnega, zato je hip nato že odprl vrata in brez oklevanja vstopil.

Žena je sedela z gostilničarjem, ki mu je odtegnila roko. Oba sta pokazala iznenadenje. Gostilničar se je brž znašel, dvignil je steklenico s črnino in ga lepo povabil:

«Prisedite, prijatelj!»

«Hvala.»

Kordiča je ujezilo, da se mu gostaç postavlja po robu.

«Prosil ne bom», je spregovoril trdo kakor zna samo gospodar, ki s prvo besedo pokaže, da ne trpi ugovorov.

«Peter, ne bodi tak», je rekla Francka, ko se je nekoliko znašla. «Gospod te je vendar lepo povabil.»

Hotela je izglediti nasprotje in se rešiti iz zadrege. Najrajši bi izginila iz sobe. Pred možem se je čutila krivo, vsaj hipoma se ji je zazdelo, da ni prav, ko poseda pri vinu, on pa moleduje za delo. Z njegovega obraza je brala, da nima dobrih novic, zato se ji je zdelo tembolj potrebno, da zgledi spor.

Peter je stal za vrati, neroden in mrk.

«Tak prisedi in ne bodi smešen!» je rekla Francka in vstala.

«Ne brigaj se zame, ko ti še otrok ni mar!» ji je zabrusil.

Ne nje, ne gospodarja ni več pogledal. Stopil je v vežo. Francka je šla do vrat in obstala pod obojem.

«Peter!»

Ni se obrnil. Šel je po stopnicah in se truden oprijemal ograje. Francka je čutila, da mora za njim, in se je vendar tega bala. Res da med njim in Kodričem ni prišlo do ostrejših besed, a zato ni bilo neugodje nič manjše. Vedela je, da Petru ne bo mogoče dolgo vzdržati pod to streho. Vedela pa je tudi, da ne moreta drugam, saj Peter najbrže še dolgo ne pojde na delo. Tisoč črnih misli jo je spreletelo.

«Gospa, izpijva do kraja!» se je oglasil Kodrič. «Naj gre dedec k otroku! Jutri bo gotovo druge pameti, ali pa naj izgine, če mu ni všeč pri nas. Za tebe bo še zmeraj kaj!»

Francka ni mogla ne naprej ne nazaj. Izza vrat se je prikazala Kodričeva.

Kodrič je porasel od togote. Stopil je do vrat, odrinil Francko, se pognal za ženo in ji primazal nekaj skelečih udarcev. Opotekla se je kakor omamljena voha. Govorjenje v točilnici je potihnilo. Vsak hip so se morali prikazati ljudje. Kodrič je krenil na vrt. Žena se je lovila ob ograji nad stopnicami v klet. Čim je zajela nekaj sape, je požugala Francki s pestjo.

«Zaradi tebe je kakor tiger! Še nocoj poveži svoje cunje, candra ciganska! Drugače ti jih sama znesem na cesto!»

Teranova je pobledela. Niso je zadele samo psovke, tudi gostilničarkino tikanje ji je šlo do živega. Najrajši bi se vdrla v zemljo. Že je hotela pobegniti iz hiše in se kakor koli znebit vsëga težkega, a je zahrepenela po otroku. Brez njega ni mogla nikamor. Ni ji preostalo drugega, kakor da je odšla v podstrešje.

4.

Peter se vsaj navidezno ni dosti zmenil za njen prihod. Samo rahlo se je zdrzil, potem je pa venomer gledal otroka in se ni umaknil s postelje. Ona ni imela kam sestti. Vse je kipelo v njej. Sekunde so tekle počasi, kakor solze mučencem med pričakovanjem udarcev. Francka je opazila zavoj. Po neznosnem molku ji je bil edina prilika, da je lahko spregovorila.

«Od koga je to?»

«Zavodnik je dal», je jedko odvrnil. «Za sina in za — ženo! Hudič vedi, če jo še imam!»

Zlobno se je zasmejal. Ona je skušala ostati mirna.

«Kaj mu je povedal direktor?» je spraševala vzlic vsemu. Hotela je priti na jasno.

Peter je samo zamahnil z roko, zavzdihnil in se naslonil na končnico.

«Torej ni nič z delom?»

«Nič!» je vzrojil in se razburjen dvignil. «Čemu to bedasto spraševanje? Norčuješ se iz mene. Jutri lahko zastaviš fanta! Ali pa sebe, to bo laže! Gostilničar se te prav gotovo ne bo branil.»

«Stara te je nalagala in nahujskala.»

«Ali misliš, da sam nimam oči? Že delj časa čutim nek mišmaš. Za druge te ne bom redil! Vsega sem se nažrl, čisto vsega.»

«Spravi me s potil!»

Zajokala je in to ga je še bolj razkačilo.

«Zavoljo tebe ne maram v keho!» je kričal. «Zakaj se cmeriš!? Ne misli, da si pri mami na mleku! Ona te je sladkala in razvajala. Samo to čakaš, kdaj se bo meni kaj posrečilo. Druge ženske se tudi s svoje strani pobrigajo za družino. Malokatera čepi križem rok in si umišlja neumnosti s presitimi dedci!»

«Ali je bilo treba otroka, če nočeš skrbeti zanj?» je bruhnilo iz nje. Zdelo se je, da ga bo obsula z vsem, kar se ji je nabiralo tekom let. A je utihnila. Po težkem, napetem premišljevanju, je hlipaje, komaj slišno spravila iz sebe: «Dobro, za pomivalko pojdem. — Ne, tudi brez tega se me lahko znebiš. Ne tebi, ne drugim me ne bo treba preganjati.»

Srce ji je udarjalo kakor malokdaj. Jokala ni več. Vsa se je zagledala v fantiča, ki se je zbudil in se skobacal izpod odeje. Potegnila ga je k sebi, ga zavila in strastno poljubljala. Iznenada — Peter se od osuplosti ni niti premaknil — je z otrokom v naročju planila skozi vrata. Drla je po stopnicah in obstala šele za hišnimi durmi. Sprva se je zdelo, da so že zaklenjene, potem se je pa kljuka le vdala pritisku tresoče reke. Nekje za sabo je začutila človeka.

«Kam, gospa?» se je oglasila natakaraica.

Francka ji ni odgovorila. Slišala je, da Pavla kliče Terana in da nekdo drvi po stopnicah. Joško je zaječal. Nosila ga je naravnost proti reki. Na cesti je zagazila v veliko blato. Nizki čevlji so se ji na nekaterih mestih pogreznili, da jih je komaj izvlekla. Na ilovnatem bregu, ob ograji, je zavila proti mostu. Fanté jo je dušil s tesnim objemom, jecal je in potem glasno zajokal v črno tišino noči.

«Francka!» je izpred gostilne zavpil Peter kakor človek, ki se potaplja. Z blazno naglico je pohitel za njima. Francka mu ni mogla ubežati. Otroka ji je iztrgal s tako silo, kakor da rešuje najdragocenejši zaklad iz tatinskih rok.

«Kaj počenjaš?» je izdaval v zasoplosti.

Obstala je pred njim kakor zbegana košuta, ki so jo upehali lovski psi. Segla je po otroku, pa ji ga ni dal. Togotno je zahlpala in se komaj ubranila solz. Težko je vzdržala na nogah.

«Zakaj se podiš za nama? Zdaj bi se že vsega rešila. Za vselej!»

Iz gostilne so stopili poslednji gostje, se ozirali okoli sebe in se naposled porazgubili v temi. Čez prag je pogledala gostilničarka. Potresla je levo krilo vrat, če je dovolj zapahnjeno. Hotela je pripreti tudi desno in zakleniti, a jo je zadržala Pavla.

«Ne zaklepajte, Teranovi so še zunaj.»

«Hvala bogu! Če jim odpreš, greš jutri za njimi!»

V durih je zarožljaj ključ. Spodaj so potemnela okna. Peter je krenil proti hiši. Pomenka v veži ni bil docela razumel. Jasno mu je pa bilo, da so jih izprli.

«Pojdiva!» je priganjal ženo. «Otrok se lahko prehladi, da bo imel za zmeraj dovolj.»

Francka je bila gluha za moževe besede. Ostala je na bregu. Joško jo je pa klical tako silno, da se mu ni mogla upirati. Pricapljala je za njima. Peter je potrkal na duri. Molk. Trkal je še in še, vedno močneje. Spet le molk. Dolgo je čakal in strmel v zaklenjene duri, v mrtvo, gluho stavbo.

«Hudičevo življenje!» je zaklel. «Za nekatere je na svetu vse zaklenjeno!»

Zaškripal je z zobmi in se odmaknil na cesto k ženi. Spričo mrzle noči in skrbi za otroka, mu je nekoliko splahnela jeza in tudi ona se je pomirila. A srečanja z očmi sta se izogibala. Nikdar niso visele nad njima tolikšne skrbi in nikoli si še nista bila tako tuja kakor to uro.

Okrog njiju je ležalo cestno blato, za bregom je valovila kalna reka, za zidovi predmestnih bajt pa so spali ljudje. Koliko jih še bo in kako se jima zasuče življenje, tega nista vedela. In zato je bila ta hladna, mrka in brezupna noč še težja.

Hlad je naraščal, a jutro je bilo še tako daleč.

Takrat, ko bo pomlad ...

F. Š.

Kako lepa si bila tisti večer, ko je prišel Gospod k Tebi. Spokojno si ležala na beli postelji, kot da je padla vsa teža bolečine od Tebe. Še Tvoje mile oči so bile udane in mirne. Bela roka Ti je ležala na odeji vsa tenka in prosojna, kot da ni krvi v njej. Tvoj obraz je bil miren in spočit, le na čelu so se vtisnili sledovi notranjega trpljenja.

Vesela si bila, da sem Te obiskala. Pogladiła sem Te po sivih, od potu vlažnih laseh. Hvaležno si me pogledala in mi podala roko. Kako mehka je bila tedaj Tvoja roka, mehka in nemočna, kakor da ni Tvoja.

Govorila sem in Te tolažila z zdravjem, a neke v notranjosti, prav globoko, kot da se ne upa na dan, je zamolklo govorilo: «Nikdar več!» Gledala si me, Tvoje oči so vpraševale: «Ali res?» Mene pa je dušilo in preganjala sem težko misel, ki me je mučila. Ti pa si se v mislih oprijemala zadnje nade in zadnjega upa: «Da, takrat, ko bo pomlad, ko bo sonce sijalo ...!» Meni je bilo hudo in nisem mogla prenesti Tvojega pogleda, ki me je vpraševal, se zaril vame, kot da hoče od mene dobiti odgovor za rešitev. Nisem več zdržala. Vsa resnica, ki je morala priti, mi je bila tedaj jasna pred očmi, da sem se zgrozila in zaječala. Objela sem Te, sklonila

se k Tebi in zajokala. «Zakaj jočeš?» si vprašala, «saj ne bom še umrla.» Jaz pa sem jokala, jokala. Začutila si moje vroče solze, ki so padale na Tvoj obraz, tedaj si me objela in zajokala. To so bile Tvoje poslednje solze. Obrnila si se v stran, nič več nisi govorila. S težkim srcem, kot da Te poslednjič vidim, sem Te zapustila.

Sedaj je končano. Mirno spiš, ne vidiš naših solz in bolečin. Pri Tebi so sveče in rože, pri Tebi je vsa naša bol. Spi sedaj, draga mama, saj si zaslužila mir. Težko je, a je moralo priti.

Da, takrat, ko bo pomlad . . .

Sonce sije skozi meglo, toliko, da se svetlika. Pusta in mračna je Tvoja zadnja pot. Tebi pa je lepo, saj smo pri Tebi in Ti si z nami.

Spomladi pa, ko bo konce sijalo, bodo zacvetele na Tvojem grobu rdeče rože, lepe in duhteče. Naša ljubezen, draga mama, Ti jih bo natrosila na Tvoj poslednji dom.

Anketa o ženski volilni pravici

(Odgovore na ankete bomo objavljali ne glede na to, ali se z njimi strinjamo ali ne, in zanje ne odgovarjamo.)

VIII.

Boj za politične pravice žensk se je začel že zelo zgodaj. Leta 1850. na primer je bil v Worcesteru v Ameriki prvi veliki ženski kongres, ki je postavil tole zahtevo: «Vsako človeško bitje, ki je v zreli starosti, stanuje primerno število let v deželi ter je podrejeno zakonom, mora imeti tudi pravico glasovanja, ko se ti zakoni tvorijo in izdajajo. Vaka oseba, koje lastnina ali delo se v vladne namene obdavči, sme zahtevati direktno udeležbo pri vladi; torej morajo tudi žene imeti aktivno in pasivno volilno pravico.»

Isti klic je nato odmeval v nešteti variantah po vsem svetu. In uspeh: spodnja zbornica angleškega parlamenta je sprejela to zahtevo že leta 1897. Angliji so nato sledile vse druge države civiliziranega sveta. Države, ki niso dale ženam volilne pravice, lahko na prste preštejemo. In med temi je na žalost tudi Jugoslavija. Ali ni res skoraj tragično, da moramo v Jugoslaviji v letu gospodovem 1938. sploh debatirati o tej stvari, ki je bila za ogromno večino drugih držav že pred mnogimi leti jasna.

R. K., Ljubljana.

IX.

Študentki je mogoč na vprašanje: «ali za ali proti ženski volilni pravici» samo en odgovor in ta je: to pravico zahtevam, ker sem polno upravičena do nje! Ne po enakosti, — po enakopravnosti stremi žena, če zahteva, da vključi v javno življenje še vse tiste svoje sile, ki so morale doslej stati ob strani, so pa dane samo njej, samo njej lastne, kot možu moževe. Saj politika ni nikakšna metafizika! Če kaže zgodovina politiko kot plod izigravanja posameznikov, potem kaže vzporedno s tem prav tako močno tendenco po izboljšanju življenjskih pogojev, bodisi materialnih, bodisi duhovnih. In masa, kot pristaš slednje teze, odtehta pač z absolutno večino prvo: tezo posameznikov. Če naj bo naša doba doba razumnih ljudi in ne doba obračunavanja s fizičnimi silami, s političnimi strastmi, potem res ne gre več za vprašanje: «za ali proti», temveč za obsodbo: nasilno nam odvzimate našo tolikokrat zasmehovano «nemoč», ker se bojite naše še neizčrpane in zdrave razsodnosti!

Študentka.

Poročila in kritike

Materinski tečaj v Mariboru. Od 10. februarja do 15. marca je trajal tečaj, ki ga je Mariborsko žensko društvo priredilo materam. Posvetilo ga je narodovemu napredku kot svoj delež ob priliki proslav dvajsetletnice osvobojenja, obenem kot pomembno in koristno proslavo materinskega dne. Dvorana Ljudske univerze je vsakokrat privabila toliko občinstva, da je celo primanjkovalo prostora. Dokaz, kako materinski čut nikakor ne propada, temveč so le težke razmere krive, da ne gre vse po pravi poti. Vstop je bil razen prostovoljnih prispevkov prost in res je bilo v dvorani pretežno število mater iz manj premožnih slojev.

Program je bil smiselno zgrajen in le zunanje ovire so prisilile organizatorko tega tečaja, delavno gospo Jelo Levstikovo, da je spremenila vrstni red predavanj.

Prvo predavanje je imelo naslov: «Higiena matere in otroka pred rojstvom — rojstvo». Predavatelj, g. dr. Marin, je oskrbel tudi zanimive skioptične slike, vendar ni zadovoljil mater, ki so pričakovale predvsem praktičnih nasvetov. Povedal je sicer mnogo zanimivega, vendar smo pogrešale kako besedo o negi dojk, o kalciju, o razkuževalnih sredstvih, o prvem otrokovem gibu, o pomoči pri bruhanju, o znakih, ko je bolje povprašati zdravnika za svet in podobno.

Kakor je bilo veliko toplote v odlomku, vzetem iz knjige, posvečene velikemu dobrotniku mater, Semmelweisu, vendar bi bilo bolje izkoristiti tisti čas s praktičnimi nasveti splošne narave, saj sta se tudi poznejša zdravnika predavatelja pritoževala, kako malo je moči povedati v enem večeru.

Drugo predavanje: «Nega in vzgoja dojenčka» nam je nudilo premalo. Predavatelj, g. dr. Vrtovec, je izhajal z napačnega stališča, da ima itak vsaka od udeleženk večera doma knjigo o dojenčku ali pa da si more vsaka tako knjigo kupiti, zato se je nalašč izogibal vseh praktičnih navodil. Ni treba povdarjati, da je potemtakem predavanje sploh odveč. Vemo, koliko zaleže živa beseda, čeprav bi imela res vsaka žena knjigo o dojenčku, kar pa nikakor ni res. Predavanje je bilo polno medicinskih izrazov, tujk, zopet polno zastrupljenj, ni pa vsebovalo ne ene besede ne o prehrani, ne o negi, ne o obleki dojenčka. Kar se tiče vzgoje dojenčka, je predavatelj le opozoril na Roditeljski list.

To nikakor ni bilo predavanje za žene, ki so se večer za večerom le trgale z doma po težkem dnevnem delu in so se nekatere vidno borile z utrujenostjo.

Tretje predavanje je bilo vzgojno: prof. Šilih je govoril o «Materinstvu kot činitelju vzgoje». Predavanje je bilo lepo tekoče in zanimivo, njegovo jedro je tvorilo označevanje raznih tipov mater. Vendar so bile že tekom predavanja nekatere misli kočljive, na primer trditve, da so celo otroci, vzgojeni pri slabih materah, še vedno boljši od otrok vzgojenih v zavetiščih. Ni bilo sicer jasno, ali gre za telesni ali duševni razvoj, vendar ni dvoma, da so otroci, ki jih takoj odvzamejo malopridnim materam, v obeh pogledih na boljšem, ako pridejo v moderna zavetišča in v roke poklicnim negovalkam in vzgojiteljicam, ki imajo za to tudi veselje.

Še bolj je napredne poslušalke odbila želja, naj bi se žene vrnile k ognjišču in zapustile poklic, ki da je le neko trenutno zlo. Celó dejstvo, da oče ne opravlja več doma svojega poklica, da je žalostno, saj gre s tem v izgubo dragocena prilika, da otrok vidi očeta pri delu, kar da je zelo vzgojno. Škoda je tu vsake nadaljne besede in vsakega obžalovanja: življenje je pač šlo svojo razvojno pot naprej, prvi je moral oče zapustiti svojo domačo obrt, nato je bila še mati prisiljena stopiti iz ozkega in omejujočega domačega kroga v javno življenje; to je zdaj dejstvo, ki ga ni moči spremeniti in ki treba z njim računati. Potok pa še nikoli ni tekel nazaj v hrib, pravijo naši ljudje.

Naslednje predavanje «Vloga dedovanja v razvoju in vzgoji otrok» nam je dr. Poljanec sestavil izredno skrbno in poučno. Nazornost so povečevale slike, ki jih je sam izdelal. Bilo je v predavanju marsikaj takega, kar je zanimalo inteligenta, in marsikaj, kar je bilo v prid preprostem poslušalcu. Ni pa govoril samo strokovnjak, temveč tudi

človek, ki ljubi otroke in jih razume. Toplo in prepričevalno je govoril o odgovornosti staršev, ostro je obsodil alkoholizem, a vmes povedal nekaj šegavih občinstvu v prijeten odih.

Toploto in ljubezen samo pa je izžarevalo predavanje ge. Jele Levstikove. Glasilo se je: «Kako ustvarim družini prijeten in razvoju otroka ugoden dom». Ni bilo statistik, ni bilo znanstvenih izsledkov, bil pa je v vrsti predavanj umetniško in iskreno podan slavospev dobri materi, ki zna ustvariti otroku dom, kamor se vedno rad vrača in kjer najde še v poznih letih oporo in zatočišče. Obenem je bilo polno sočutja do otrok, ki iz katerih koli vzrokov nimajo pravega doma. Tudi pedagoški nasveti so bili tako prisrčni, da so gotovo dosegli svoj namen: marsikatera mati je ganjena sklenila, da bo poizkusila v tem ali onem trenutku ravnati z otrokom drugače kakor doslej.

Ga. Pavla Hočevar nam je v zrelem, psihološko in socialno globoko zasnovanem predavanju «Odnos matere do dozorevajočega otroka», podala dragocene nasvete, kako naj se oče in mati vedeta do svojega otroka v raznih dobah, začevši s trinajstim letom in vse do odraslega, samostojnega človeka. Pravilno je poudarila krivičnost dvojne morale, zaradi katere trpe predvsem proletarska dekleta, v prvi vrsti služkinje. Naglasila je, kako ravno matere greše, ko želijo hčer čim prej omoženo, a sinu branijo, da bi se mlad oženil. Podobnih, bistvenih problemov se je lotila predavateljica in jih razčistila.

Prav tako je povedal veliko novega in sodobnega naslednji predavatelj dr. Schmid, ki je govoril o vprašanju «Kako vplivajo starši na bodoči poklic svojih otrok». Dokazal je, koliko starši grešijo, ko stremijo za višjimi, «častnimi» poklici, ne da bi dovolj upoštevali, kako bo otrok po svojih sposobnostih izbrani poklic tudi zmožel. Razsvetlil pa je problem iz vseh vidikov: sposobnosti, zanimanja, gospodarskih pogojev, zdravja, itd. Govora je bilo seveda tudi o poklicnih posvetovalnicah, za katere je občinstvo v debati pokazalo zanimanje.

Kar obžalovati je bilo, da predavateljev tihi organ ni mogel dovolj krepko naglasiti nekaterih trditev, posebno z obzirom na poklic, do katerega ima žena prav tako pravico kakor moški, kar se je temu predavatelju zdelo samo ob sebi umevno.

Zopet smo nato imeli priliko slišati zdravnika, toda tokrat vse drugače. Dr. Vrečko se je v svojem predavanju «Mati čuvarica zdravja v rodbini» postavil na popolnoma praktično stališče. Razdelil je predavanje na dva dela: higienski in zdravilni. Povedal je nešteto koristnega za vsakdanjo rabo, pokazal je tako zdrave nazore in govoril v tako poljudnem, toplen tonu, da je dosegel popolno zaupanje svojih poslušalk, ki so se pogumno lotile vpraševanja. Bil je izredno posrečen večer.

Tudi zdravnica dr. Kukovec je znala najti obilo koristnih vprašanj. Pod naslovom «Razvojna doba deklic» je na jasen in poljudno znanstven način povedala mnogo bistvenega. Jedro je tvorila menstruacija, vendar se je doteknila tudi drugih vprašanj doraščajočega dekleta. Njeno neodločno stališče, ali je ženi poklic potreben ali ne (pač samo iz gmotnih ozirov) je izzvalo debato. Doktorica je tedaj zavzela stališče, da bi morala vsaka poročena žena opustiti poklic, ako ljubi svoje otroke. Popolnoma je prezrla ugovor, da je le v današnjih razmerah, ko so v poklicih mnogi preobloženi, dočim je toliko sposobnih brezposelnih, za ženo mater stališče težko, kar pa ne pomeni nekaj nespremenljivega. Prezrla je tudi dejstvo, da se je že do danes zaradi uporabe stroja delovni čas zmanjšal in da se da doseči za ženo ugodnejša zakonodaja, ko vendar ni moči zahtevati, da bi žena opustila svoj poklic, ki se je zanj pripravljala dolga leta in ki je zanj potem takem sposobnejša kakor za gospodinjstvo, ki že danes daje ženi veliko manj dela kakor v časih, ko se je vse potrebno izdelovalo doma. Končno je predavateljica trdila, da bi žena v poklicu ne smela imeti otrok. Žene so se kakor po navadi dale zavesti po besedah o materinski ljubezni in podobnem (kakor da žena v poklicu ne ljubi svojih otrok!) veliko bolj kakor od logičnih pogledov v prihodnost, ki bo prej ali slej ženi lepša, kakor je danes.

Zadnje predavanje, ki nam ga je podala prof. Černejeva, je bilo na srečo zopet popolnoma sodobno. Govorila je o «Položaju in vzgoji deklet v rodbini». Postavila se je na stališče popolne enakosti in pravice obeh spolov do iste vzgoje. Ena njenih temeljnih misli je bila: poklic je človeška pravica brez ozira na spol, torej se godi dekletu krivica, ko jo izobrazijo zanj le kot pomoč v sili in polagajo nanj veliko manj pažnje kakor na fantov poklic. Močno obžalujemo, da je bil prihod profesorice Černejeve tako bežen in se ni mogla vršiti debata. Gotovo bi z njeno pomočjo razčistile napačne pojme o ženini samostojnosti, kakršne je bilo slišati na kakem večeru tega tečaja.

Še posebno škoda, ker je odpadlo edino predavanje, ki je bilo posvečeno feminističnemu vprašanju, seveda v zvezi z materinstvom, in se je glasilo «Kakšno spremembo si želi žena mati v zakonodaji». Odprlo bi bilo marsikateri ženi oči o njenem sedanjem stanju in možnostih za prihodnost.

Tako je tečaj dal veliko koristnega ženi materi, ni pa znal izrabiti prilike, da bi poslušalkam, ki so se zbirale v tako lepem številu, podal kaj več o njihovem ženskem interesu, k čemur jih je sicer žal zelo težko privabiti.

O. M. Š.

Ljubljansko gledališče. Drama. Po dolgem presledku je prišlo na ljubljanski oder zopet italijansko delo, in sicer *Rdeče rože* sodobnega pisatelja *Alda de Benedettija*, ki jih je lepo poslovenil g. Ciril Kosmač in s prožnim razumevanjem izrežiral gosp. Bratko Kreft.

Delo nudi vpogled v bistrovidno opazovani meščanski trikot, katerega ena oseba pa je samo imišljeni, oziroma dozdevni «misterij». Tudi ljubezen v zakonu potrebuje vedno novih izpodbud, da se ne razgubi. Zakonca Verani sta pripravljena biti drug drugemu nezvesta, dokler se žena, prevarana ob «misteriju», in mož po strašnih ljubosumnih mukah, ne znajdetata zopet v naročju skupnega miru in ljubezni.

Spretno stopnjevani igrji, prijetnim duhovitostim in napetemu dialogu se priključujejo z globoko psihološko prodornostjo prikazani zanimivi odenki družabnega in zakonskega življenja, kar daje komediji tudi globljo, etično vrednost.

Nosilca moških vlog, g. Jan kot zakonec Verani in g. Sancin kot hišni prijatelj, se v južnjaški temperament, ki diha iz dela, nista mogla prav živjeti, čeprav sta podala po svoje dognani postavi. S pravim razumevanjem in močno igro se je odlikovala ga. Mira Danilova, ki je vlogi gospe Marine Verani vdihnila celo skalo zanimivih duševnih nastrojenj.

Največje odersko delo *Miroslava Krleže: Gospoda Glemбайevi*, ki je od nekdanje Gavellove režije ostalo še neizbrisno v spominu, je ob letošnji ponovitvi doživelo nov uspeh. Sedanji režiser g. Bratko Kreft je obdržal staro zamisel uprizoritve, težko pa je bilo pogrešiti odsotno gospo Šaričevo v nepozabnem liku sestre Angelike in rajnega Rada Železnika v vlogi doktorja Pube.

Med letošnjimi igralci je bila najmočnejša gospa Nablocka v vlogi baronice Castelli-Glemбай, ki se zdi, da bi ne mogla dobiti bolj dovršene podobe. Eno najpretoresljivejših iger med očetom in sinom v svetovni literaturi sta z mojstrsko silo odigrala Levar in Kralj, katerima so se verno pridružili Daneš kot Fabriczy Glemбай, Skrbinšek kot doktor Altmann in drugi.

Za počastitev spomina največjega srbskega komediografa *Branislava Nušiča* je ljubljansko gledališče naštudiralo pisateljevo poslednje delo *Pokojnik*, ki se od ostalih Nušičevih del močno razlikuje. Izrazita krájevna barvitost in predvsem časovna pomembnost, ki stojita v drugih Nušičevih delih izrazito v ospredju, sta se tu umaknili splošni in občni veljavi, in običajni Nušičev lahкотni humor je v *Pokojniku* pomešan s prita-jeno trpkostjo in tragično grozo.

Ravno ta moment je najbrž pritegnil prevajalca in režiserja g. Cirila Debevca, ki je vso težnjo posvetil tem nadčasovnim in splošnim prvinam v komediji in iz *Pokojnika* ustvaril delo občéloveškega značaja.

Usodna pomota povzroči, da živega človeka proglase za mrtvega, in ko se «pokojnik» čez nekaj let vrne, ga njegova sreda noče več sprejeti. Žena si je medtem izbrala ljubšega moža, prijatelj se je okoristil z njegovim znanstvenim delom in sorodniki z njegovo bogato dediščino. V zadnji nagoti se razkrije moralna siročina današnjega sveta, v katerem stoji poštenjak popolnoma osamljen.

Kljub omenjenim Pokojnikovim vrlinam delo vendar nima nekdanjega mladostnega Nušičevega zaleta, in duhovite življenjske resnice, ki jih je v prejšnjih delih pisatelj izpovedoval med izbruhi uglušujočega smeha, odkriva tu v resnih izpovedih, ki jemljejo delu razgibanost prave komedije. Tudi osebe, ki so v prejšnjih Nušičevih delih dobesedno prestavljene iz vsakdanjega življenja na oder, so tu iskane, umetno grajene in zato čisto pasivne.

Igralci, in še predvsem igralka, niso imeli lahkega položaja in je nad vso igro ostala neka razumljiva zabrisanost. Najbolj živ lik v komediji je ruski emigrant delavec-samomorilec Aljoša, ki ga je g. Sever prikazal z globoko, pretresljivo igro. Po dolgem predledku je občinstvo z ljubeznijo pozdravilo gospo Šaričevo, sicer v majhni vlogi tete Agnje, toda z željo, da bi njeno umetnost redno zopet lahko občudovalo v njenih nekdanjih vlogah.

T. S.

Rezi Korpar: Teorija o dnevih plodnosti in neplodnosti. Ljubljana, Celovška cesta 56; cena 2 din; 15 strani.

Čeprav je dr. Herman Knaus, profesor in šef ženske klinike praške univerze, objavil svoje dognanje o dnevih plodnosti in neplodnosti žene že leta 1929., je vendar minulo precej časa, preden so znanstveni krogi to njegovo dognanje priznali. Kakor vsakemu drugemu velikemu odkritju, tako so tudi temu nasprotovale najrazličnejše nazadnjaške sile. Ko je profesor Knaus na ginekološkem kongresu v Leipzigu leta 1929. začel razlagati svoja dognanja, so mu zaradi neke formalnosti preprečili, da bi jih razložil popolnoma. Govoriti je namreč smel samo deset minut; ker pa, jasno, v desetih minutah ni mogel vsega razjasniti, mu je predsedstvo enostavno vzelo besedo. Ko je bil čez dve leti kongres v Frankfurtu, je bila njegova teorija znova zavržena. Šele leta 1935. je profesor Knaus na zdravniškem kongresu v Münchenu s svojo teorijo prodr. In sicer popolnoma prodr. Skozi vsa zadnja leta se je namreč število njegovih nasprotnikov med znanstveniki vedno bolj krčilo in na münchenskem kongresu so celo mnogi njegovi dotedanji nasprotniki priznavali in celo zagovarjali njegovo teorijo kot pravilno.

Toda ta zmaga profesorja Knausa med znanstveniki je bila samo delna zmaga. Priznavali so pravilnost njegovih dognanj, toda mnogi so v praksi delali proti njim. Že na münchenskem kongresu je namreč nemški profesor Albrecht zaključil vprašanje Knaus-Oginove¹ teorije s sledečimi besedami: «Zahvaljujem se g. prof. Knausu za izčrpni referat, iz katerega smo se mogli prepričati, da smo z njegovo teorijo pridobili važen pripomoček, ki nas bo podpiral v boju za kolikor mogoče zdrav naraščaj, saj nam daje v roke možnost oploditve po natančnem prevdarku, v popolni duševni in telesni moči ter v polni zavesti odgovornosti. Seveda moramo energično odkloniti splošno propagiranje te metode z narodno-političnega stališča, ker stojimo mi in vsa naša narodno-socialistična država na stališču kolikor mogoče velike populacije (t. j.: hočemo čim več porodov; op. R. J), ljudstvo bi jo pa moglo uporabljati bolj v negativnem smislu, kar bi omejilo porode in bi moglo tako postati nevarno za narod in državo...» Ko je pozneje izšlo v Nemčiji nekaj popularnih (poljudnih) del o Knaus-Oginovi teoriji in koledarček, ki naj bi pomagal točno določiti dneve plodnosti in neplodnosti, je bilo razširjenje vseh teh del prepovedano.

¹ Japonski zdravnik Ogino je prišel istočasno s prof. Knausom do istih dognanj. Zato se njuna teorija navadno označuje z obema imenoma.

Ko je pred leti naš slovenski zdravnik dr. A. Breclj pisal o Knaus-Oginovi teoriji in njeni razširjenosti, je napisal med drugim sledeče: «O tem odkritju precej molče. Ne vem, ali je temu molku kriva starokopitnost merodajnih činiteljev ali pa stoje za tem molkom interesi industrije prezervativnih sredstev (sredstev, ki mehaničnim ali kemičnim potem onemogočijo oploditev), ki se boji za svoje dobičke, če bi prodrla Knaus-Oginova teorija med širše sloje.» (Citat po spominu.)

In dr. Breclj, ki je napisal te pogumne besede, je bil tudi prvi, ki je pri nas Slovincih začel pisati o Knaus-Oginovi teoriji. On je že v «Času», reviji Leonove družbe, leta 1932./33. napisal razpravo o Knaus-Oginovem odkritju in priobčil razpredelnice. V tej njegovi razpravi so tudi sledeče besede: «Doslej mučna vrzel našega znanja je s Knaus-Oginovim odkritjem zadovoljivo izpolnjena; s tem spoznanjem je omogočeno zakoncem in zdravnikom, da žive oziroma ravnajo po prirodnih načelih...» L. 1935. pa je v svoji razpravi v «Zdravniškem vestniku» napisal, da pomeni Knaus-Oginovo odkritje rešitev in varen izhod iz resničnih stisk novodobnega zakonskega življenja in je epohalno (zgodovinsko) odkritje neprecenljive vrednosti.

Toda po teh razpravah dr. A. Breclja, ki so bile zaradi preveč znanstvenega načina izražanja dostopne le zelo ozkemu krogu našega naroda, je zavladal o Knaus-Oginovi teoriji pri nas groben molk. Razen nekaterih zdravnikov in redkih izobražencev ni nihče vedel, da Knaus-Oginova teorija sploh obstoji.

Še vedno smatra del slovenske javnosti propagiranje Knaus-Oginove metode za nedopustno, deloma, ker je še ne smatrajo za dovolj dokazano, deloma, ker se boje prevelikega omejevanja porodov, ako bi prodrla med najširše sloje. Toda kljub vsemu temu je Knaus-Oginova teorija sčasoma prodrla med ljudi. Zdravniki, ki res razumejo težave ljudstva in ki so mu pripravljeni nesebično pomagati, prireajo o Knaus-Oginovi teoriji predavanja in pišejo o njej. In ne samo zdravniki. Tudi nekateri laiki, ki imajo pred zdravniki to prednost, da pišejo in govore brez težkih znanstvenih izrazov, predavajo in pišejo o Knaus-Oginovi teoriji.

Dvomim, da je izšlo o katerem koli vprašanju v zadnjih letih toliko knjižic, kot jih je izšlo ravno o Knaus-Oginovi teoriji. Toda skoraj vse so bile širšim slojem nedostopne. Nedostopne zaradi preveč znanstvenega načina pisanja in zaradi precej visokih, skoraj oderuških cen. Razen tega so nekatere, od laikov napisane razprave zelo površne in nepopolne, kar ima lahko za posledico, da se mnogi, ki se drže njihovih nasvetov, bridko razočarajo.

Zaradi vseh teh nedostatkov je izdala gospa Rezi Korpar pred kratkim novo drobno knjižico o Knaus-Oginovi teoriji pod naslovom: Teorija o dnevih plodnosti in neplodnosti, ki so jo mnogi naši časopisi doslej zelo ugodno ocenili. V teh ocenah se povdarja zlasti zelo poljuden, temeljit in resen način obravnavanja in njega nizka cena. Zaradi vsega tega lahko rečemo, da se je ga. Rezi Korpar popolnoma zavedala, za koga sestavlja svojo knjižico. Ne za izobražence, ki si lahko nabavijo znanstvena dela o Knaus-Oginovi teoriji, temveč za naše preproste in revne žene, ki danes najbolj trpe pod težo življenja.

Jasno je, da pisateljica na tako omejenem prostoru (15 strani) ni mogla obširneje razpravljati o nekaterih vzporednih vprašanjih, ki bi morda zanimala nekatere čitateljice njene knjižice. Prav tako bi bilo zaradi še večje jasnosti zelo dobro, če bi pisateljica priobčila tudi razpredelnice — tako kot so jih priobčili nekateri pisatelji pred njo — čeprav se je očitno potrudila, da bi prikazala navidezno precej kompliciran problem računanja tudi brez razpredelnic dovolj jasno, kar se ji je brez dvoma tudi posrečilo. In najbrž zaradi tega, ker se je zavedala, da Knaus-Oginova teorija ni za nezaupneže in za vse tiste, ki so imeli zaradi kakršne koli napake pri razlagi Knaus-Oginove teorije ali pa zaradi lastne nepazljivosti slabe izkušnje z njo, je pisateljica na koncu svojega delca napisala, da je pripravljena na vsa vprašanja, ki se tičejo Knaus-Oginove teorije pismeno ali pa ustmeno odgovarjati. Prav tako je iz knjižice razvidno, da pri-

pravlja pisateljica «Ženski koledarček», ki ga bo izdala junija tega leta. Ta koledarček naj pomaga pri računanju dni plodnosti in neplodnosti in naj služi za zapisovanje vseh dogodkov, ki so v zvezi z intimnim življenjem žene in ki lahko vplivajo tudi na vse ostalo življenje žene. Ker bo ta koledarček brez dvoma zelo koristen, moramo namero pisateljice, da ga izda, najtoleje pozdraviti.

R. J.

Obzornik

Zbrani spisi Zofke Kvedrove. — Zadovoljne smo, da je naš tisk brez posebnega poziva posvetil toliko neobičajne pozornosti slovenski pisateljici ob 60. obletnici njenega rojstva. Zlasti dnevno časopisje je priobčilo daljše članke o Zofki z zanimivimi podatki iz njenega življenja in važnimi odlomki iz njene pestre korespondence. Večina teh dopisnikov je poznalo Zofko osebno, znani so jim vsi stiki, katere je vzdrževala z literarnimi in političnimi krogi svojega časa, zato jo tudi pravilno ocenjujejo in vedo, da s svojimi nazori in s svojim literarnim delom v tej dobi vidno izstopa, odmerjajo ji pa tudi s pogledom novinarjev pravo mesto. Med temi vrsticami pa izsledimo slutnje, da najbrže še ni prišel dan, ko se z dobro urejeno izdajo Zofkinega Izbranega dela oddolžimo pisateljici, kajti njena prva knjiga, ki je bila napovedana, da izide v njeno počastitev za letošnjo Veliko noč, še ni izšla. Povedati moramo radi jasnosti, da se je izdaja prve knjige zakasnela le vsled tega, ker so našle urednice pred tedni pri svojem delu mnogo novega pisateljičinega gradiva v Zagrebu, zato žele uvodno besedo razširiti in deloma predelati. Prva knjiga izide sedaj jeseni, vendar se s to izpremembo ne bo premaknil termin celotni izdaji. — Nad dve sto slovenskih žen je bilo naprošenih, da pomagata zbirati ob razpisu subskripcije zbirke Kvedrove naročnikov, ta kader prostovoljnih kulturnih delavk še stalno razširjamo preko naše domovine, ali moremo dvomiti, da bi akcija ne uspela? Ne želimo nič več, kot v vsaki občini dravske banovine eno šolo, eno javno knjižnico (ali industrijo), enega inteligenta, eno inteligentko, da naroče zbirko. Ob takem načrtnem osnutku ne drže izgovori na gospodarsko krizo, na pomanjkanje sredstev, ker poznamo razmere posameznih krajev. Vzroke neuspeha bi morali iskati drugje, samo v mlačnem in površnem odnosu napram lastnim narodovim kulturnim zadevam. Slovenci imamo le enega Cankarja in le eno Kvedrovo! — Če nimamo sredstev v lastnem žepu, dokaži, da si pripravljen vložiti trohico osebnega truda za tako akcijo iz prepričanja, prinesi svoj obulus in potrka tamkaj, kjer veš, da ne smeš odnehati, dokler se ti vrata ne odpro. — Vemo, da posveča slovensko ženstvo primerno pažnjo temu pozivu. Prihajajo prijave iz manjših občin, ki so popolnoma zadostile našemu pričakovanju, imamo pa seveda tudi še večja mesta — kjer se ne zganejo. Vzglede prvih naj vžigajo tamkaj, od kjer še ni odziva. Dosljej je pripomogla največ do doseženega uspeha slovenska pisateljica sama. Ona je stopila z največjim navdušenjem v krog propagatorjev — kaj pomeni in pove ta pojav? — Današnji številki prilagamo knjižni oglas s toplo željo in prošnjo, da bi vsaka naročnica «Ženskega sveta» poizkusila po svoji moči prispevati iz svojega kroga k počastitveni akciji v smislu navedenih besed. (Če pripomni na naročilnici, ki jo eventualno pošlje založbi, da je naročnica «Ženskega sveta», dobi iz zaloge brezplačno knjižno nagrado.) — Dokažimo ob vsaki priliki, ki je zadeva narodnega ponosa vseh slovenskih žena, da smo prožete enesku pnenesli in enesku pnenesvolje. S takim delom in nastopom bomo krepile istočasno tudi spoštovanje javnega mnenja do vztrajne volje in sposobnosti slovenske žene pri njenih pokretil in podvigih.

M. K.

Političen uspeh ženc. Razen splošnih volitev ob poteku poslovne dobe vsakega parlamenta, imajo v Angliji tudi manjše volitve, kadar koli odpade, navadno zaradi smrti, eden od parlamentarnih članov. Seveda te volitve nimajo istega pomena, kakor splošne, veparlamentarne volitve, vendar jih smatrajo kot nekak političen termometer, kot

znake, ali ima vlada še vedno zaupanje ljudstva, ali ne. V tem oziru polagajo veliko važnost na zadnje take volitve, ki so bile nedavno v West-Fulhamu, kjer je vladina stranka izgubila 3299 glasov, nasprotujoča delavska stranka pa pridobila 1605 glasov in zmagala v volitvah. To je po angleških listih tem bolj pomembno, ker je kandidat delavske stranke bila ženska, ki jim je navadno težje dobiti zmago v ostrih bojih. Zmagovalka, dr. Edith Summerskill, je izjavila časnikarjem, da je njena zmaga predvsem posledica nezaupanja ljudstva do vladine zunanje politike: «Zmagala sem, ker ljudje v Fulhamu, govoreči za ves narod, nimajo zaupanja v zunanjo politiko «nacionalne» vlade. Ljudstvo je izjavilo svoj ultimatus: Nazaj k Društvu narodov, ali pa odstopite! Otroške vere gosp. Chamberlaina v diktatorje ljudje v tej deželi ne delijo. Vladini govorniki so prišli sem z dvema jezikoma. Skušali so prepričevati ljudstvo, da so pripravljeni podpirati Društvo narodov. V resnici pa je ta vlada obrnila Društvo narodov hrbet. Te volitve smo se borili za delavsko zahtevo, da morajo postati miroljubni narodi tako močna veriga, da si evropski izzivači ne bodo več upali napadati.»

Žensko zborovanje v Pragi. Dne 5. aprila se je vršilo na praškem magistratu v Smetanovi dvorani veliko zborovanje Češkoslovaške ženske zveze skupno z Rdečim križem pod letošnjim velikonočnim geslom Rdečega križa «Resnica zmagaja» — geslom, ki ga je predsednik-osvoboditelj Masaryk postavil v češkoslovaški grb. Zborovanje se je vršilo pod protektoratom predsednikove soproge, ge. Hane Benešove, predsedovala pa je senatorka Plaminkova, ki je v otvoritvenem govoru poudarila, da je to geslo posebno veljavno za žene. Govorile so: dr. Babakova in ga. Pelantova o temi: «V resnici je polnost življenja», gospa Taussigova: «Po resnici do duševnega ravnotežja», žena skupščinskega predsednika, ga. Malypetrova «Po resnici do zdrave družbe», ga. Maxova o «Resnici v vzgoji» in ga. Munkova o «Resnici v odnosih med producentom in konsumentom». Resolucija, sprejeta na zborovanju, končuje: «Ako se damo voditi resnici, si prihranimo spore s samimi sabo in z okolico. Resnica vodi do duševnega ravnovesja, in je zato podlaga duševnega zdravlja in notranje gotovosti. Resnica ustvari zaupanje, in zdrava družba temelji na resnici. Po resnici pridemo do socialne harmonije in do uspešne gospodarske organizacije.» Končava z Masarykovimi besedami: «Resnico spoznati pomeni resnico izpovedati. Naša dolžnost je, izpovedati spoznano resnico in vztrajati pri njej. To ni potrebno le kot splošno pravilo, temveč tudi v vsakem posameznem najmanjšem primeru, ki se nam primeri v življenju kot posameznikom.»

Mednarodno žensko zborovanje se bo vršilo 13. do 15. maja v Marseillu na Francoskem. Pričakujejo delegacije iz skoraj vseh evropskih držav ter iz Avstralije, Egipta, Indije, Urugvaj, Venezuele, Sirije in Združenih ameriških držav. Na programu so naslednje točke: Morala v mednarodnih odnosih, mednarodni položaj, solidarnost narodov v političnem in gospodarskem oziru, obramba in okrepitev obstoječih mirovnih organizacij, vsa moč žen v službo miru in demokracije, verske in duhovne sile v službi miru in demokracije, demokracija kot podlaga individualnih, narodnih in mednarodnih odnosov. Govorile bodo med drugimi znana francoska ženska voditeljica Duchêne, dr. jur. M. Louis, angleška feministka Mrs. Corbett Ashby ter voditeljica čeških žen senatorka Plaminkova.

Otroške žrtve španske vojne. Po vesteh iz Barcelone je bilo do konca marca ubitih v značnih napadih preko 10.000 otrok. (V Madridu 879, v Barceloni 598, v Valenciji 329, v Asturiji 1214, v baskiških provincah 694, v Guadalajari in madridski provinci 1879, v Santandru in provinci 1247, v Jaenu in provinci 211, v Cataloniji, brez Barcelone 1647, drugod 2011; skupaj: 10.709 otrok.) Ranjenih je bilo v istem času 15.320 otrok.

Kako je začelo neko ameriško žensko gibanje. Ko je leta 1868. znani angleški pisatelj Charles Dickens končal svojo drugo ameriško turnejo, so mu priredili novinarji

v New Yorku poslovilen banket. Žurnalistka pri listu «World» (Svet), ga. Jane Cunningham Croly, je prosila za povabilo na banket, a je bila «precej neprijazno» zavrnjena. Zavrnitev je bila izraz splošnega predsodka tedanjega časa proti ženam v javnem življenju. Kot odgovor je ga. Croly organizirala prvi ženski klub v Ameriki — ki ga je imenovala «Sorosis». Kot namen kluba je označila težnjo, združiti žene in jim dati žensko samozavest in znanje o samih sebi. Klub je imel takoj velik uspeh in kmalu je nastalo polno drugih podobnih klubov, ki so si deloma tudi nadeli isto ime. Končno je prišlo do organizacije Splošne zveze ženskih klubov, ki ima sedaj 14.500 včlanjenih klubov po vseh Združenih državah in 2.500.000 članic. New Yorkska Sorosis je pred kratkim slavila svoj 70. rojstni dan; na programu proslave je bila tudi satirična sličica o zavrnitvi, ki jo je pretrpela pred 70 leti ustanoviteljica tega kluba, ga. Croly, ob priliki obiska Charlesa Dickensa. Dandanes bi se komaj našel v Združenih državah mož, ki bi bil dovolj smel, tako zavrniti članico združenih ameriških ženskih klubov.

Novo predsednico je dobila Ženska liberalna federacija v Angliji ob poteku službene dobe sedanje predsednice gdč. Megan Lloyd George, hčerke znanega politika. Sledi ji kot predsednica ŽLF lady Gladstone, ki je prav tako, kakor gdč. Lloyd George navdušena pristašica in sodelavka angleške Lige za društvo narodov. Lady Gladstone je med abesinsko vojno organizirala zbiranje denarja, s katerim so bili poslani aeroplani z zdravstvenimi pripomočki in tudi pomagala pri pošiljanju bolniških voz. Dobila je odlikovanje za svoje bolničarsko delo med svetovno vojno v Franciji. Zanima se tudi za svetovno organizacijo YWCA (Young Women Christian Association — Krščansko zvezo mladih žen. Pri nas ženska organizacija ni toliko znana, znana pa je tudi pri nas YMCA — odgovarjajoča moška organizacija.)

Odprava harema v Turčiji ni povzročila tolikega prevrata, kakor bi človek pričakoval. Prvič jih ni bilo toliko, kakor se je vobče mislilo. Kajti dovoljenje za mnogoženstvo ni dovolj, treba je imeti tudi sredstva zanj. In haremske žene, ki so ostale po novem zakonu brez moža, so se kmalu znašle. Od 200, za katere imamo nekako statistiko, se jih je 144, pod 16 let starih deloma vrnilo k staršem, deloma so šle v razne šole. 56 od njih je dobilo službo kot gospodinje. 4 so otvorile zabavišče, kjer so tudi same plesale in pele, pozneje pa so se poročile. 12 mladih žen enega veltrogovca pa je sklenilo ostati skupaj. Vzele so različne službe kot prodajalke, tipkarice, itd., zvečer pa obiskovale tečaje za gimnazijo. Leta 1930. so se vpisale na univerzo in so sedaj profesorice, odvetnice, uradnice v dobrih službah. — Vidimo, da so se turške žene zelo hitro znašle v spremenjenih razmerah. Komaj ene generacije je bilo treba, da so se spremenile od haremskih ženic v zavedne državljanke in koristne javne delavke. S strani žen vsaj prav gotovo ne more biti odpora proti odpravi mnogoženstva in obči spremembi njihovega položaja tudi pri nas. Saj imata sedaj harem in pajčolan menda še svoje edino zavetje v Evropi — pri nas.

Praška občina za revne družine. Praška občina je sklenila, da bo dajala revnim rodbinam na svojem področju rodbinsko podporo. Zato zadostuje, da je rodbina naseljena v Pragi pet let, njeni člani morajo pa biti češkoslovaški državljani in neoporečnega vedenja. Ako ima taka rodbina že tri nepreskrbljene otroke pod 18 let, dobi ob rojstvu četrtega in vsakega nadaljnjega otroka 1000 Kč, in sicer 500 ob porodu in 500, ko je otrok star pol leta. Uslužbenci praške občine pa dobe pri 1. in 2. otroku po 600 Kč, od 3. naprej po 1000 Kč. Računajo, da bo občina izdala za te podpore letos 1.000.000 Kč.

Tujke uporabljene v tej številki: arhitekt — stavbenik; eklampsija — živčni krči, ki jih dobe porodnice, posebno če so bolne na ledvicah; eksektor — sodni izvršilec; eksperiment — poskus, glavno v znanstvene svrhe; embolija — zamašenje žile po strjeni krvi; funkcionar — uradnik; interpret — razlagalec; intrige — spletke; kirurgija — ranocelnštvo; kolektiven — skupnost; metafizika — nauk o nadnaravnem; obulus — majhen grški novc, majhen dar; pacient — bolnik; pilot — letalec; sciranje — raztelesenje; šok — pretres.

Prospekt za

»Pension - restaurant Turist« gospodinske šole v Vignju

na polotoku Pelješcu v Korčulanskem prelivu

je pravkar izšel v zelo okusni opremi. Zveza izseljeniških organizacij v Zagrebu, ki je ustanovila in vzdržuje to šolo v korist tujskemu prometu v naši domovini, opozarja posebno srednje sloje na to, da dobe v njegovem šolskem pensionu v Vignju popolno oskrbo že počenši od Din 40.- dnevno. Obrtniki, javni in privatni uradniki, svečeniški, nastavniki in rekonvalescenti, ki žele ob dobri, a vendar ceneni hrani prebiti svoje počitnice ob morju, se ne bodo kesali, ako si naroče novi prospekt pri Zvezi izseljeniških organizacij v Zagrebu, Branimirova 15-II, telefon 22-425.

Mlade matere,

ki pripravljate perilo za svojega novorojenčka, naročite si pri nas polo s 25 modeli in kroji za

vse perilo, ki ga potrebuje novorojenček

Z naročilom pošljite **Din 5.—**; lahko tudi v znamkah

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezanine, ki so uporabne tudi za okras otroških obleke in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred

Muka je sedeti ob radio aparatu, kjer iščejo po postajah, kakor da poskušajo vino iz sodov; zdaj odpro to, zdaj ono pipo. Popolen užitek nam nudi radio šele tedaj, ako si vsak dan sproti sestavimo program točk, ki jih želimo slišati. Zato moramo imeti pri rokah program vseh radio postaj. - Tega dobimo, poleg obilnega, prav zanimivega gradiva o gledališču in filmu, v tedenski ilustrirani reviji

»Naš Val«

Uredništvo in uprava
v Ljubljani, Knaflijeva ul. 3

„Kakšno milo pa imate vendar? Saj ne daje nobenih pen? Kakšno pa bo perilo? Vzemite vendar tisto dobro terpentinovo milo Zlatorog! To milo razvija gosto belo peno ter pere hitro in temeljito. In po pranju bo perilo snežno belo, voljno-mehko in duhteče.“

TERPENTINOVO MILO

Zlatorog

Ali veste, da je

»Ženski Svet«

naš najcenejši ženski list? Ako nam pridobite le eno samo novo naročnico, Vam (ko dotična plača svojo letno naročnino) odobrimo četrto leta naročnine. Tako dobite celoten list z vsemi prilogami

za samih 48.- din

Pošljite nam nekaj naslovov svojih znank, da jim pošljemo list na ogled. Morebiti bo med njimi katera, ki ga obdrži in Vam bo na ta način znižana naročnina.